TÜRKİYE VE İSTANBUL BÖLGESİ'NDE TURİZM

İSTANBUL KALKINMA AJANSI

Havaalanı Kavşağı EGS Business Park Blokları
B2 Blok Kat:16 34149 Yeşilköy Bakırköy / İSTANBUL
T:+90 212 468 34 00 **F**: +90 212 468 34 44
www.istka.org.tr - iletisim@istka.org.tr

İSTANBUL KALKINMA AJANSI

Turizm dünyada en hızlı gelişen sektörler arasında yer almaktadır.
Ülkeler, bölgeler ve kentler artan küresel rekabet ortamında turistleri kendi bölgelerine çekebilmek için büyük bir yarış içindedir.
Bu kitap sizlere Türkiye ve İstanbul Bölgesi Turizm Sektörü'nü ayrıntılı olarak inceleme fırsatı sunmaktadır.

İSTANBUL KALKINMA AJANSI

TÜRKİYE ve İSTANBUL BÖLGESİ'NDE TURİZM

İSTANBUL KALKINMA AJANSI

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ 3

TABLOLAR LİSTESİ 5

SUNUŞ 7

GİRİŞ 9

GENEL BAKIŞ 13

A. TÜRKİYE'DE TURİZM 18

B. İSTANBUL'DA TURİZM 28

1. İSTANBUL'DA TURİZM SEKTÖRÜNE İLİŞKİN GENEL GÖSTERGELER 28

2. İSTANBUL'UN TURİZM AÇISINDAN SUNDUĞU OLANAKLAR 36

2.1. Konaklama Olanakları 36

2.2. Yeme-İçme, Eğlence ve Alışveriş Olanakları 39

2.3. Seyahat Acenteleri 41

2.4. Turist Rehberliği Hizmetleri 43

3. İSTANBUL'DA TURİZM ÇEŞİTLERİ 44

3.1. Kültür Turizmi 44

3.2. Kongre ve Etkinlik Turizmi 46

3.3. Kruvaziyer ve Yat Turizmi 48

3.4. Sağlık Turizmi 50

3.5. Golf Turizmi 51

SONUÇ 53

KAYNAKÇA 59

Ş E K İ L L E R

Şekil 1. OECD Ülkelerinde Turizm Sektörünün GSYİH İçindeki Payı, 2009 **14**

Şekil 2. Turizm Sektörünün Toplam İstihdam İçindeki Oranı, 2009 **14**

Şekil 3. Seyahat ve Turizm Talebi, 2000-2009 **15**

Şekil 4. Turizm Ekonomisi, 2000-2010 **16**

Şekil 5. Dünya Farklı Ülkelere Seyahat Eden Turist Sayısı **17**

Şekil 6. Türkiye Ziyaretçi Girişleri ve Dünya İçindeki Payı, 1990-2009 **21**

Şekil 7. Yabancı ve Vatandaş Ziyaretçi Girişleri ve Ortalama Harcamaları, 2001-2010 **21**

Şekil 8. Turizm Gelirlerinin İhracat Gelirlerine Oranı (%), 1965-2010 **22**

Şekil 9. Turizm Giderlerinin İthalat Giderlerine Oranı (%), 1965-2010 **23**

Şekil 10. Seyahat ve Turizmin İstihdama Toplam Katkısı, 1990-2010 **23**

Şekil 11. Seyahat ve Turizmin İstihdama Doğrudan Toplam Katkısı, 1990-2010 **24**

Şekil 12. Seyahat ve Turizm Ekonomisinin GSYİH'ye Katkısı **25**

Şekil 13. Seyahat ve Turizm Ekonomisinin GSYİH'ye Doğrudan Katkısı **25**

Şekil 14. Ziyaretçi Girişlerinin Aylara ve Yıllara Göre Dağılımı, 2008-2010 **26**

Şekil 15. Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerine Göre Dağılımı, 2010 (İlk 10 Ülke) **26**

Şekil 16. Yabancı Ziyaretçi Harcamaları, 2010 **27**

Şekil 17. İstanbul'a Gelen Yabancı Ziyaretçi Sayısının Türkiye İçindeki Payı, 2000-2010 **28**

Şekil 18. Döviz Girdisi, 2005-2009 **30**

Şekil 19. İstanbul'a Gelen Yabancıların Milliyetlerine Göre Dağılımı, 2010 **31**

Şekil 20. Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerine Göre Dağılımı (İlk 10 Ülke), 2008-2010 **32**

Şekil 21. Ziyaretçi Sayısının Aylara Göre Dağılımı ve Değişim Oranı, 2009-2010 **32**

ŞEKİLLER

Şekil 22. Giriş Kapılarının Uluslararası Girişlerde Kullanımı **33**

Şekil 23. Havalimanlarının Yıllara Göre Kullanım Oranı, 2003-2010 **34**

Şekil 24. İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Konaklama Tesislerinin Niteliklerine Göre Yatak Kapasitesi, 2010 **38**

Şekil 25. İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Konaklama Tesislerinin Niteliklerine Göre Sayısı, 2010 **38**

Şekil 26. İstanbul'da Sınıfına Göre Yeme-İçme ve Eğlence Tesisi Sayısı, 2010 **40**

Şekil 27. İstanbul'da Sınıfına Göre Yeme-İçme ve Eğlence Tesislerinin Kapasitesi, 2010 **40**

Şekil 28. İstanbul'da Seyahat Acentelerinin Grubuna Göre Dağılımı, 2010 **42**

TABLOLAR

Tablo 1. Gelen Yabancı Turist Sayısı ve Turizm Gelirlerine Göre Ülkelerin Sıralaması (İlk 10 Ülke), 2010 **20**

Tablo 2. Yabancı Ziyaretçilerin En Çok Giriş-Çıkış Yaptıkları Sınır Kapılarının Bağlı Olduğu İller, 2010 **27**

Tablo 3. Türkiye ve İstanbul Yabancı Ziyaretçi Girişleri, 2000-2010 **30**

Tablo 4. Uluslararası En Çok Ziyaretçi Çeken Şehirler, 2009 **31**

Tablo 5. Yerli ve Yabancı Ziyaretçilerin Yıllara Göre Geceleme Sayısı, 2000-2010 **34**

Tablo 6. İstanbul'da Konaklama Tesislerinin Yıllara Göre Sayısı, Oda Sayısı ve Kapasitesi, 2007-2010 **37**

Tablo 7. İstanbul'da Seyahat Acentesi Sayısı, 2010 **42**

Tablo 8. Profesyonel Turist Rehberleri, 2011 **43**

Tablo 9. İstanbul'da Bazı Müzelerin Ziyaretçi Sayısı, 2009-2010 **45**

Tablo 10. Limanlara Gelen Kruvaziyer Gemi ve Yolcu Sayıları, 2003-2010 **48**

İSTANBUL
KALKINMA
AJANSI

S U N U Ş

Turizm sektörünün geliştirilmesi hem ulusal hem de bölgesel olarak öncelik taşımaktadır. Türkiye Turizm Stratejisi'nde "Sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye'nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesi" hedeflenmektedir. Ulusal politikalarla uyumlu şekilde, İstanbul Kalkınma Ajansı'nın koordinasyonunda katılımcı bir süreçle hazırlanan 2010-2013 İstanbul Bölge Planı'nda paydaşlarca İstanbul Bölgesi'nin kalkınma vizyonu "Kültürel, tarihi ve doğal mirasını koruyan; yüksek katma değer üreten ekonomik faaliyetleri tercih eden; yaşanabilir ve yaşam kalitesini sürekli yükselten kent: İstanbul" olarak belirlenmiş ve vizyonda Bölge'nin turizme yönelik potansiyeline özel vurgu yapılmıştır. Vizyona ulaşmak için "Küresel Rekabet Edebilirlik" gelişme ekseni kapsamında "Bölgenin turizmde küresel cazibe merkezi olması" stratejik amacını gerçekleştirmek için aşağıdaki hedefler ortaya konmuştur:

- İstanbul'un marka kent haline getirilmesi ve uluslararası düzeyde tanıtılması
- Turizmin Bölgenin tamamına yayılarak çeşitliliğinin artırılması ve turizm sezonunun bütün yıla yayılması
- Turizm çeşitlerinin entegrasyonuyla ziyaretçilerin ortalama kalış süresinin artırılması
- Turizm hizmetlerinde kalite ve erişilebilirliğin artırılması
- Turizm altyapısının nitelik ve niceliğinin geliştirilmesi

Bölgenin küresel rekabet gücünün artırılmasında anahtar sektörlerden biri olan turizm sektörünün mevcut durumunu ortaya koyan ve potansiyelini değerlendiren, ihtiyaçları tespit ederek hayata geçirilmesi gereken eylem ve projeler konusunda fikir veren bu çalışmada emeği geçen Ajans çalışanlarına teşekkürlerimi sunar, çalışmanın Bölge ve ülke için faydalı olmasını temenni ederim.

HÜSEYİN AVNİ MUTLU
İstanbul Valisi
Yönetim Kurulu Başkanı

İSTANBUL
KALKINMA
AJANSI

G İ R İ Ş

Turizm ekonomik büyüme ve kalkınma üzerindeki olumlu etkilerine bağlı olarak hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin önemle üzerinde durduğu bir sektör niteliği taşımaktadır. Kalkınmaya katkıları nedeniyle turizm bilgi ve iletişim teknolojileri ile birlikte 21. yüzyılın en hızlı gelişen sektörleri arasında yer almaktadır. Bir başka ifadeyle, yatırımların geri dönüş süresinin diğer sektörlere kıyasla daha kısa olması, istihdamı artırıcı ve döviz getirici etki yaratması nedenleriyle ulusal kalkınma sürecinde turizm sektörü önemli bir yer tutmaktadır. Turizm sektörünün gelişmesinde teknolojik ilerlemeler, yaşam standartlarının iyileşmesi ve küreselleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan seyahat esnekliği başlıca etkenler olarak kabul edilmektedir.

Turizm emek-yoğun yapısı dolayısıyla istihdama önemli katkılar sağladığından birçok ülkede desteklenecek öncelikli sektörler arasında sayılmakta ve sektörün ekonomi içindeki etkinliğini artırmaya dönük politikalar yürütülmektedir. Söz konusu politikalarda Dünya Turizm Örgütü'nün 2020 yılında dünya turizm gelirlerinin iki trilyon dolara ulaşacağı tahmini oldukça etkili olmuş, ülkeler bu pastadan daha fazla pay alabilmek için kıyasıya rekabet içine girmiştir. Bu rekabette gelişmekte olan ülkeler turizmin daha çok döviz kazandırıcı ve istihdamı artırıcı etkilerini maksimize etmeye çalışmaktadır. Hizmet ağırlıklı faaliyetlerin sunulduğu turizm sektörü teknolojik gelişmelerden üretim sektörleri gibi etkilenmemekte, emek-yoğun niteliğine bağlı olarak hem doğrudan istihdama hem de bu sektöre girdiği sağlayan

diğer sektörlerde dolaylı istihdama katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda, işsizlik sorununun etkili olduğu Türkiye açısından turizm sektörünün yarattığı istihdam olanakları ayrı bir öneme sahiptir. 1980'lerden itibaren sektörün hızlı bir gelişme gösterdiği Türkiye sahip olduğu coğrafi, doğal, tarihi ve beşeri kaynakları ile turizm arzı bakımından güçlü ve alternatif turizm olanakları açısından zengin bir ülke konumundadır. Dolayısıyla, turizm sektörünün etkileri hem ekonomik hem de sosyal alanlarda derinlemesine hissedildiğinden, Türkiye'de turizm sektörünün rekabet gücünün artırılmasına, potansiyelinin değerlendirilmesine ve turizm gelirlerinden daha fazla pay almasına yönelik politikaların artan oranda öncelikli hale gelmesi kaçınılmaz görülmektedir. Ulusal önceliklere paralel şekilde, 2010-2013 İstanbul Bölge Planı'nda İstanbul Bölgesi'nin küresel rekabet gücünün artırılması için turizm paydaşlar tarafından stratejik sektörler arasında sayılmıştır. Dolayısıyla, bu çalışma Bölge'nin turizmde küresel cazibe merkezi olması için atılması gereken adımların belirlenmesi ve uygun politika araçlarının geliştirilmesine zemin oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışmada turizm sektöründe dünyadaki gelişmeler ve eğilimler incelenerek, bunların ülkemize yansımaları ve tarihsel süreç içindeki gelişmeler değerlendirilmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda uluslararası ve ulusal karşılaştırmalara yer verilerek İstanbul Bölgesi'nde turizm sektörünün mevcut durumu ele alınmış ve potansiyeli değerlendirilmiştir. Çalışma dahilinde Dünya Turizm Örgütü

(UNWTO), Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi (WTTC), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Euromonitor, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Valiliği, Denizcilik Müsteşarlığı ve İstanbul Metropoliten Planlama (İMP) gibi kurumların turizm sektörü ile ilişkili verilerinden yararlanılmıştır.

Turizm sektörünü yerel, ulusal ve uluslararası istatistikler ışığında derinlemesine inceleyen çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde turizm sektöründeki büyüme, sektörün ekonomiye ve istihdama katkısı, turizm talebi ve turist sayısı çerçevesinde dünyadaki genel gelişmeler ele alınmıştır. İkinci bölümde, Türkiye'nin turizm sektörü açısından dünyadaki konumu, küresel ölçekte turizmden aldığı pay, turizmin istihdam ve gelir etkileri, ziyaretçi girişlerinde mevsimsel ve sezonluk eğilimler, ülkemizi en çok tercih eden milliyetler değerlendirilmiştir. İstanbul Bölgesi'ni inceleyen üçüncü bölümde ise, dünyada ve ülkemizdeki gelişmeler çerçevesinde turizm göstergeleri; konaklama, yeme-içme, eğlence ve alışveriş olanakları, seyahat acenteleri ve turist rehberliği hizmetleri açısından Bölge'nin turizm potansiyeli ve kültür, kongre ve etkinlik, kruvaziyer ve yat, sağlık ve golf turizmi olmak üzere Bölge'deki turizm çeşitleri ortaya konmuştur. Çalışmanın bulgularından yola çıkılarak son bölümde İstanbul Bölgesi'nde turizm sektörünün potansiyeli, sektörün gelişmesinin önündeki engeller ve muhtemel fırsatlar değerlendirilmiş, çeşitli politika önerilerine yer verilmiştir.

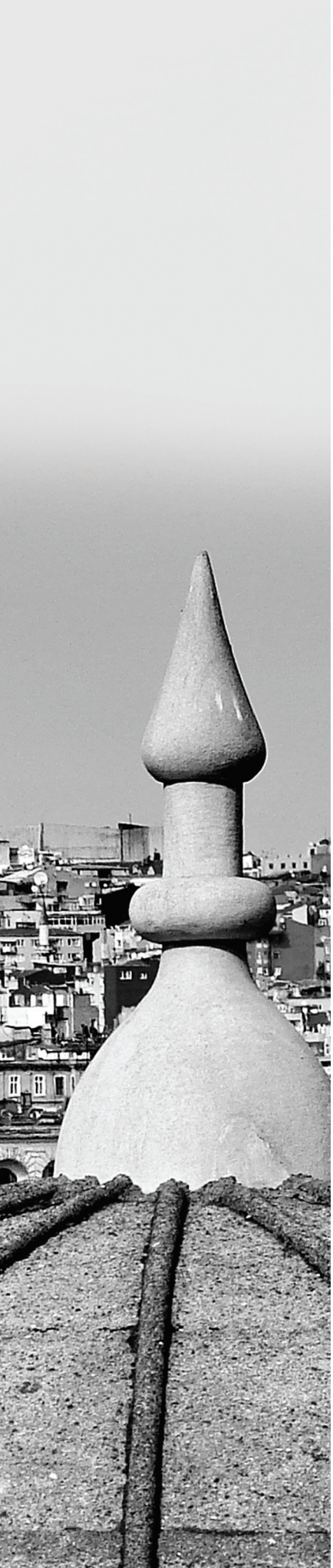

GENEL BAKIŞ

Turizm faaliyetlerinin hızlı ve büyük gelişimi nedeniyle turizm sektörü geçtiğimiz yüzyılın dikkate değer bir ekonomik ve sosyal fenomenidir.

Dünyada uluslararası girişler 1950 yılında ancak 25 milyonu bulurken, 2005 yılında 806 milyona ulaşmıştır ki bu ortalama yıllık %6,5'luk bir büyüme oranını göstermektedir. 2008 yılında %2,1 büyüme kaydeden ve 2008 dünya ekonomik krizi etkisiyle 2009 da %4 oranında küçülme yaşayan turizm sektörü, 2010 yılında %7 büyüme oranı ile büyük bir iyileşme kaydetmiştir. Bu dönemde özellikle Asya turizm sektöründeki büyüme (%13) oldukça yüksektir. Afrika kıtası turizmi de dünya kupasının Güney Afrika'da oynanması nedeniyle (%6) büyüme hızı yakalamıştır. Buna karşılık Amerika (%5) ve Avrupa'da (%6) turizm sektörü büyüme hızı dünya ortalamasının altında kalmıştır. Yeni destinasyonlar pazar paylarını giderek artırmakta ve sektörde olgunlaşmış bölgeler olan Avrupa ve Amerika dinamik olmayan bir büyüme eğilimi göstermektedir (UNWTO World Tourism, 2009).

Şekil 1'de OECD ülkelerinde turizm sektörünün GSYİH içindeki payı ve Şekil 2'de de turizm sektörü istihdamının toplam istihdam içindeki oranı gösterilmektedir. Buna göre, İspanya (%12,7), İtalya (%9,7), Yeni Zelanda (%9,7), Macaristan (%9,2), Portekiz (%8,0) ve Yunanistan'da (%7,3) turizm sektörünün istihdam oranının oldukça yüksek olduğu ve İspanya (%10,7), Portekiz (%10,5) ve Meksika'da (%8,2) turizm sektörünün GSYİH'ye önemli bir katkı yaptığı görülmektedir.

Şekil 1. OECD Ülkelerinde Turizm Sektörünün GSYİH İçindeki Payı, 2009

Kaynak: OECD, Tourism Trends and Policies 2010

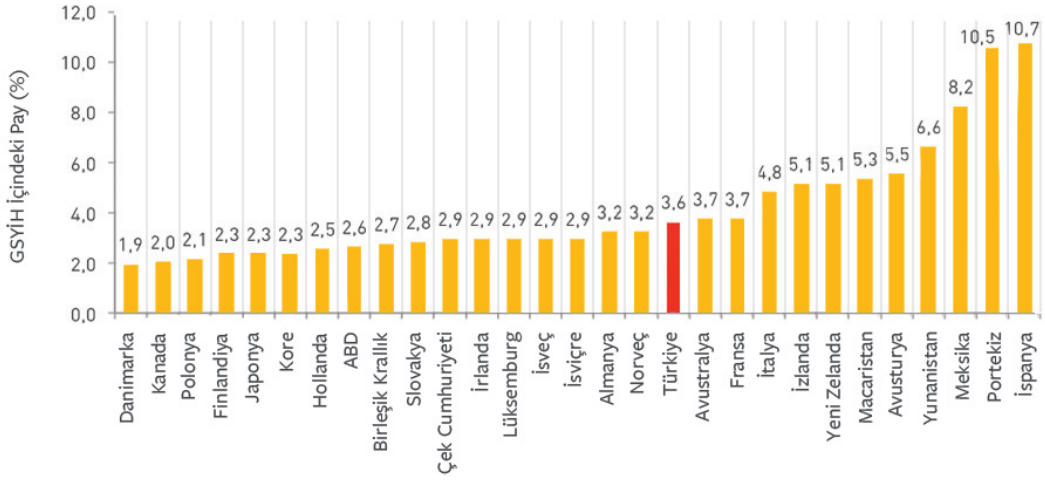

Şekil 2. Turizm Sektörünün Toplam İstihdam İçindeki Oranı, 2009

Kaynak: OECD, Tourism Trends and Policies 2010

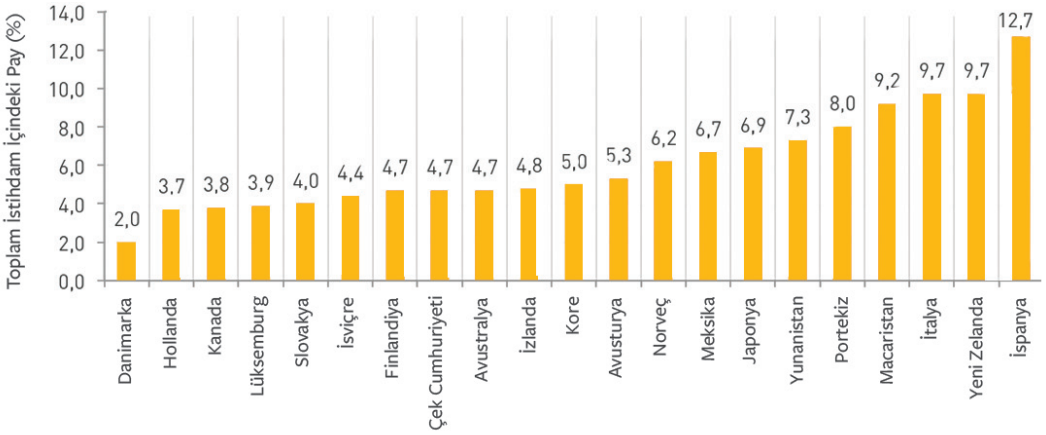

Dünyada turizm sektörü 2009 yılında, karşılaşılan küresel sorunlar nedeniyle tüm bölgelerde küçülmüştür. 2009 yılında yaşanan küresel finansal kriz diğer sektörleri olduğu gibi çoğu ülkede turizm sektörünü de etkilenmiştir. Bu dönemde hanehalkı tatil faaliyetlerini kısmış, daha pahalı olan uzun mesafeli geziler yerine, daha ucuz, kısa mesafeli, iç gezileri tercih etmiştir. Bununla birlikte kurumlar da iş gezisi bütçelerini azaltmışlardır. 2009 yılında turizm sektörünün kendi içinde de yatırım planları ertelenmiştir. Buna ek olarak A(H1N1) salgınının yarattığı küresel korku, çoğu pazara seyahat konusunda çekince yaratmıştır. Dünyada seyahat ve turizm talebi incelendiğinde 2001-2003 yılları arasında azaldığı görülmektedir (bkz. Şekil 3). 2003 yılından itibaren sektörde talep artmış, ancak 2008-2009 döneminde %7 oranında küçülerek, 7.072,04 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (WTTC, 2010).

2009 yılında özellikle Asya'da yeni ortaya çıkan bazı ekonomilerin direncine rağmen, sektörde faaliyet ve istihdam daralmıştır. Küresel Turizm Ekonomisi Gayrısafi Hasılası 2009 yılında %7 azalmış ve sektördeki bu daralma 8 milyon kişinin iş kaybetmesine yol açmıştır. Bu dönemde hanehalkı gelirlerinin daralmasıyla uluslararası seyahatler de azalmış, uluslararası turist girişleri %4 oranında azalarak 877 milyon kişi olarak gerçekleşmiştir. Reel harcamalar bundan daha büyük bir düşüşle %8,5 oranında azalmış,

Şekil 3. Seyahat ve Turizm Talebi, 2000-2009

Kaynak: WTTC verilerinden derlenmiştir.

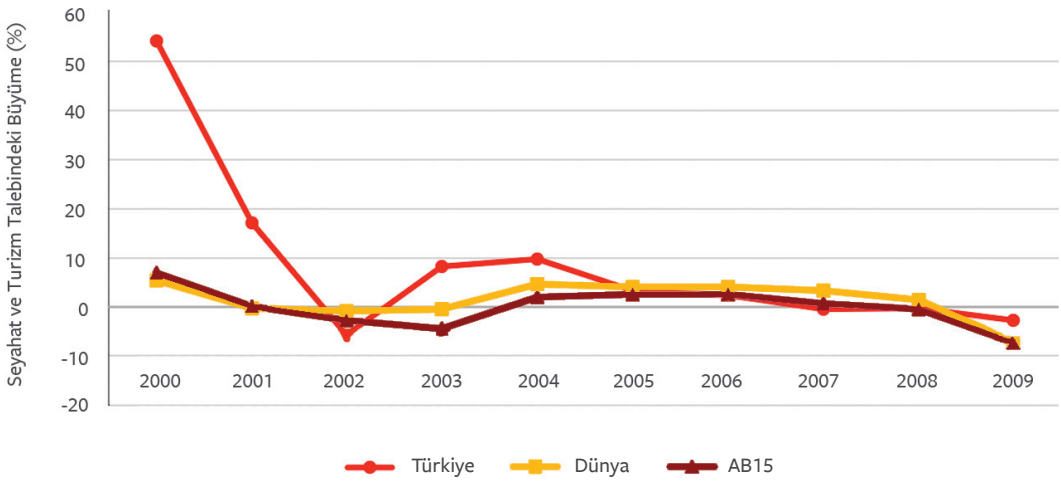

iş gezileri hem iç seyahat hem de dış seyahatlerde %8,0 oranında düşmüştür. Turizm yatırımları ise bu dönemde %12 oranında azalmıştır. 2009 yılında yalnızca iç seyahatlerdeki harcamalar %0,7 oranında artış göstermiştir.

2010 yılı ile birlikte küresel krizin turizm sektöründeki olumsuz etkileri azalmaya başlamış ve dünya genelinde turizm sektöründe ortalama %6,7 (UNWTO, 2010) oranında büyüme gerçekleşmiştir. 2010 yılı itibarıyla turist sayısı 935 milyona ve turizmin GSYİH'ye katkısı 5.702 milyar dolara yükselmiştir (bkz. Şekil 4 ve Şekil 5). WTTC verilerine göre 2011 yılında bu katkının 6.000 milyar dolara yaklaşacağı tahmin edilmektedir. Turizm ekonomiye önemli oranda katkı yapan bir sektör olup, 2009 gibi bunalımlı bir dönemde dahi dünya gayrisafi hasılasının %9,4'ünü üretmiştir. 2010 yılı itibarıyla sektörde istihdam edilen 250 milyon kişi toplam istihdamın %8,6'sını oluşturmaktadır.

Şekil 4. Turizm Ekonomisi, 2000-2010

Kaynak: WTTC verilerinden derlenmiştir.

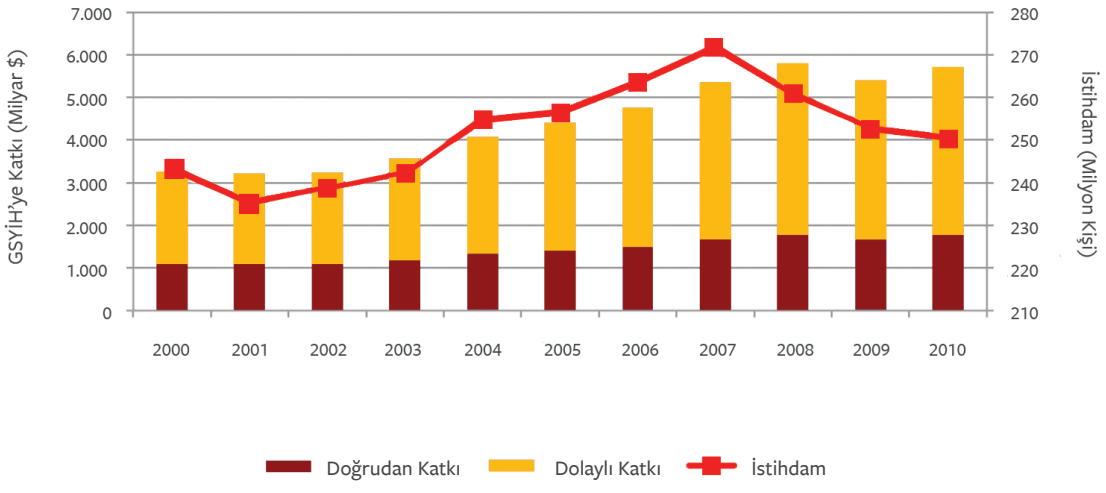

Şekil 5. Dünya Farklı Ülkelere Seyahat Eden Turist Sayısı

Kaynak: UNWTO World Tourism Barometer, 2010

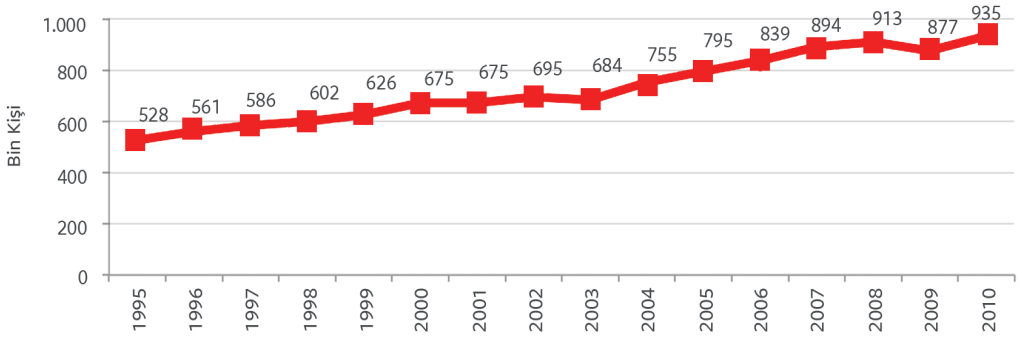

A

TÜRKİYE'DE TURİZM

Turizm dünyada en hızlı gelişen sektörler arasında yer almaktadır. Ülkeler, bölgeler ve kentler artan küresel rekabet ortamında turistleri kendi bölgelerine çekebilmek için büyük bir yarış içindedir. Birçok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye'de de turizm, ekonominin motor güçlerinden birini teşkil etmekte; istihdam yaratmak, döviz girişi sağlamak ve yabancı sermaye yatırımlarını çekmek konusunda, doğal çekim alanları, tarihi ve arkeolojik alanları, gelişen turizm altyapısı ve kültürel yapısıyla, en önemli sektörlerden biri olarak görülmektedir. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 belgesinde belirtilen uzun vadeli turizm stratejisinin ana hedefi; sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenerek istihdamın arttırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye'nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesinin sağlanmasıdır (2023 vizyonu).

Ülkemizde ilk modern turizm hareketi 1863 yılında Sergi-i Umumi-i Osmanî adını taşıyan serginin açılışı dolayısıyla başta Avusturya olmak üzere çeşitli yerlerden turistlerin gelmesi ile olmuştur. Ancak ülkemizin turizm bakımından gelişmesi, 1957 yılından itibaren Bakanlık düzeyinde ele alınması ile başlamıştır. Buna karşın Türkiye turizmde yakın yıllara kadar uluslararası düzeyde önemli bir yer edinememiştir. Uluslararası turizm ülkemizin ancak son yıllarda tanıştığı bir olgudur. 1990 yılında yabancı ziyaretçi sayısı 5 milyonun üzerine çıkmış, 1997 yılına gelindiğinde 10 milyon sınırına yaklaşmış ve Türkiye'yi dünyada en çok turist ve turizm geliri çeken 20 ülke arasına sokmuştur (Ertin, 2010).

Türkiye turizm endüstrisi 1980'lerin ortalarından itibaren hızlı bir gelişim süreci yaşamıştır. Bu dönemin başında birer tarım kenti olan Antalya ve Muğla artık dünyanın sayılı destinasyonları arasına girmiştir. 1980'lerin ortalarından itibaren, Türkiye'nin dışarıya açık liberal politikalarla yönetilmeye başlaması, TL'nin konvertibilitesi, yurda giriş-çıkış prosedürlerinin azaltılması, Türkiye'nin ticaret başta olmak üzere uluslararasıalanda

gittikçe önem kazanması, 1982 yılında 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun çıkarılması, 1618 sayılı Seyahat Acentaları Birliği ve Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği gibi yasal düzenlemelerin bu konjonktürdeki varlığı gibi gelişmeler nedeniyle turizm endüstrisinin gelişmesi bu dönemde hız kazanmıştır (TÜRSAB, 2003).

Tablo 1'de görüldüğü gibi, 2010 yılında Türkiye, 27 milyon turistle dünyada en çok turist çeken 7. ülke ve 20,8 milyar dolarla dünyada en çok turizm geliri elde eden 10. ülke konumundadır (UNWTO, 2011). Bununla birlikte, aynı dönemde Fransa'ya gelen yabancı turist sayısının Türkiye'nin yabancı ziyaretçi sayısının yaklaşık 3 katı, İspanya'ya gelen turist sayısının ise bu sayının 2 katına yakın olduğu ve yine bu ülkelerin turizm gelirinin Türkiye'nin turizm gelirinin yaklaşık 2,5 katı olduğu göze çarpmaktadır (bkz. Tablo 1).

Türkiye'nin yabancı ziyaretçi girişlerinin dünyaya oranı 1990 yılında %0,6 iken, bu oran sürekli artarak 2009 yılında %1,6'ya ulaşmıştır (bkz. Şekil 6). 2010 yılında Türkiye'ye gelen toplam ziyaretçi sayısı 33.027.943 kişidir. Bunun %86'sını (28.510.852 kişi) yabancı ziyaretçiler ve %14'ünü (4.517.091 kişi) yurt dışında ikamet eden vatandaş ziyaretçiler oluşturmaktadır (TÜİK, 2011). 2010 yılında Türkiye'yi ziyaret eden yabancı ziyaretçi sayısı 2009 yılına göre %4,3 artış göstermiştir. Bu dönemde yabancı ziyaretçilerin %5,7'si olan 1.632.395 kişi günübirlikçidir.

Tablo 1. Gelen Yabancı Turist Sayısı ve Turizm Gelirlerine Göre Ülkelerin Sıralaması (İlk 10 Ülke), 2010

Kaynak: UNTWO, 2011

	Gelen Yabancı Turist Sayısı İlk 10		Turizm Geliri İlk 10	
	Ülke	Milyon	Ülke	Milyar $
1	Fransa	76,8	ABD	103,5
2	ABD	59,7	İspanya	52,5
3	Çin	55,7	Fransa	46,3
4	İspanya	52,7	Çin	45,8
5	İtalya	43,6	İtalya	38,8
6	İngiltere	28,1	Almanya	34,7
7	**Türkiye**	**27,0**	İngiltere	30,4
8	Almanya	26,9	Avustralya	30,1
9	Malezya	24,6	Hong Kong (Çin)	23
10	Meksika	22,4	**Türkiye**	**20,8**

Şekil 6. Türkiye Ziyaretçi Girişleri ve Dünya İçindeki Payı, 1990-2009

Kaynak: WTTC verilerinden derlenmiştir.

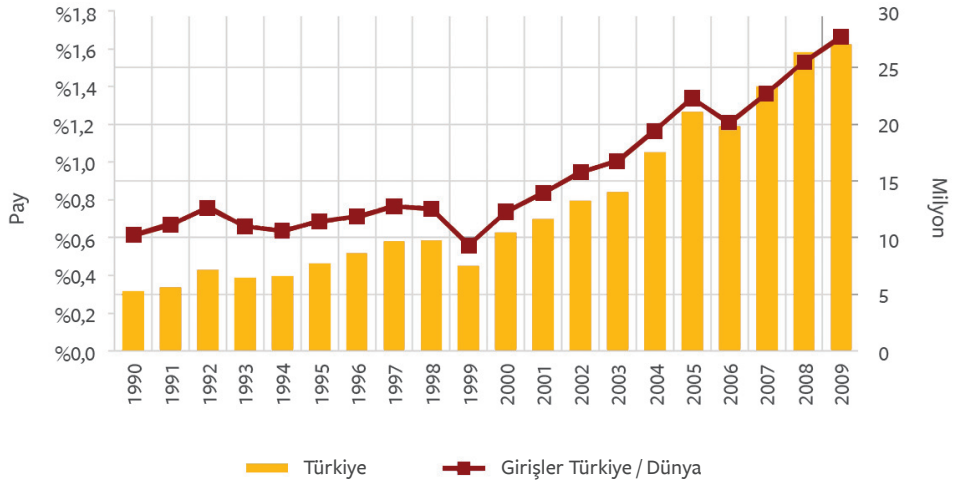

Şekil 7. Yabancı ve Vatandaş Ziyaretçi Girişleri ve Ortalama Harcamaları, 2001-2010

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

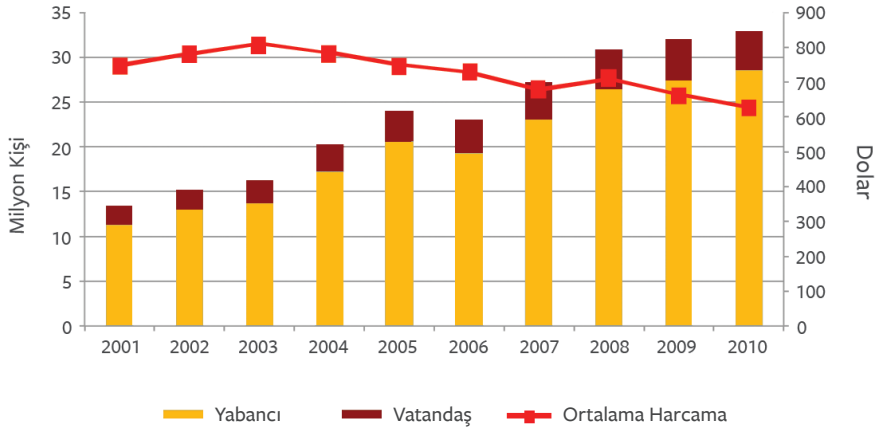

2010 yılında ziyaretçi başına düşen ortalama harcama önceki yıla göre %5,1 oranında azalarak, 630$ olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde yabancı ziyaretçi başına düşen ortalama harcama önceki yıla göre %5,9 azalarak 546$'a düşmüş ve yurt dışında ikamet eden vatandaş ziyaretçi başına düşen ortalama harcama da 1.158$ ile 2009 yılına göre değişiklik göstermemiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010).

2010 yılında turizm gelirleri, bir önceki yıla göre %2,1 oranında azalmış, 20,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde yabancı ziyaretçilerden elde edilen gelir 2009 yılına göre %1,7 azalarak 15,6 milyar dolar, yurt dışında ikamet eden vatandaş ziyaretçilerden elde edilen gelir ise %3,1 oranında azalarak 5,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık 2010 yılında turizm giderleri, 2009 yılına göre %16,4 artarak 4,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, Merkez Bankası, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010).

Turizm gelirlerinin ihracat gelirleri içindeki oranı 1965 yılında %3,0 iken, 2002 yılında bu oran artarak %33,9'a ulaşmıştır. 2002–2010 yılları arasında bu oran düşmüş olmakla birlikte, halen ihracat gelirlerinin %18,3'ünü turizm gelirleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte turizm giderlerinin ithalat giderlerine oranı 1965 yılında %4,2 iken, 2010 yılında %2,6'ya düşmüş olup, toplam 185,5 milyar dolar olan ithalat giderlerinin 4,8 milyar doları turizm giderleridir.

Şekil 8. Turizm Gelirlerinin İhracat Gelirlerine Oranı (%), 1965-2010

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

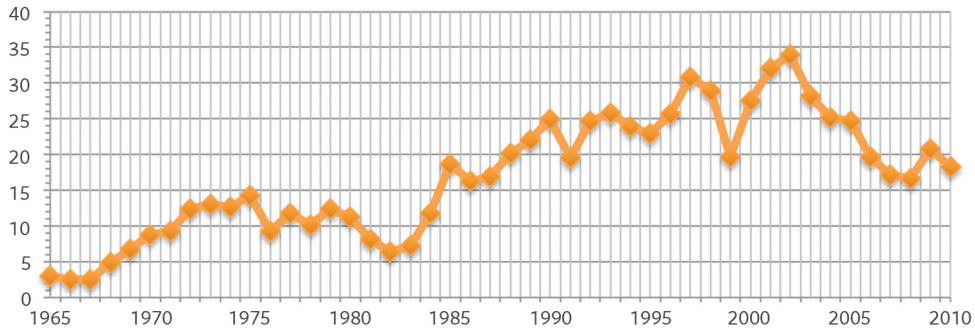

Şekil 9. Turizm Giderlerinin İthalat Giderlerine Oranı (%), 1965-2010

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

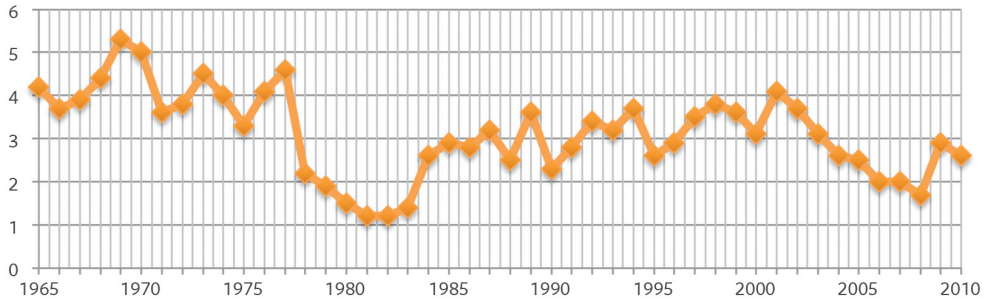

Şekil 10. Seyahat ve Turizmin İstihdama Toplam Katkısı, 1990-2010

Kaynak: WTTC verilerinden derlenmiştir.

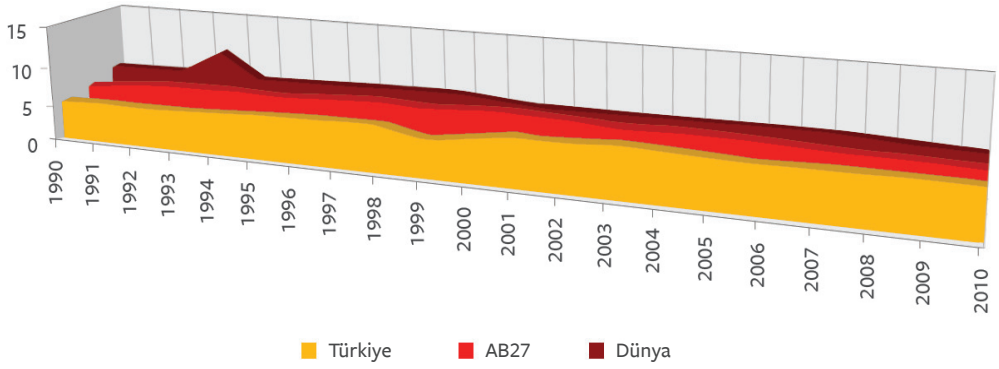

Şekil 11. Seyahat ve Turizmin İstihdama Doğrudan Toplam Katkısı, 1990-2010

Kaynak: WTTC verilerinden derlenmiştir.

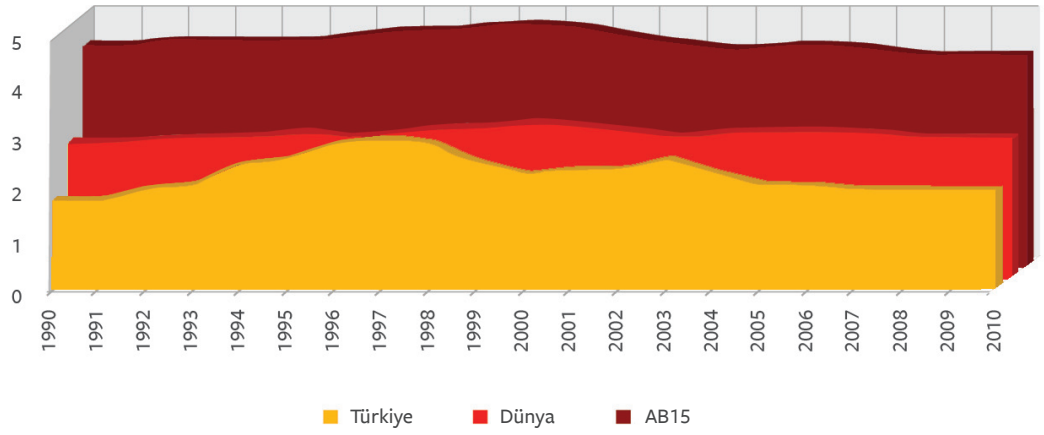

Türkiye'de seyahat ve turizm talebinin reel büyümesinde 2001 ve 2002 yıllarında büyük bir azalma olduğu, ancak 2009 yılındaki küçülmenin (%2,7) dünya ortalamasının altında olduğu görülmektedir. 2008'den 2009'a talep, 86,5 milyar dolardan 75,3 milyar dolara düşmüştür. Talep 1999 yılında %18,8'lik küçülmenin ardından, 2000 yılında %54,1 büyümüş, 2002 yılında tekrar %5,7 oranında küçülmüş ve 2007 yılı itibarıyla da küçülmeye devam etmiştir.

Türkiye'ye en büyük sayıda yabancı ziyaretçinin son üç yılda, Mayıs ve Eylül ayları arasında giriş yaptığı görülmektedir. 2008–2010 yılları arasındaki değişim incelendiğinde, 2010 yılı Nisan, Ağustos ve Aralık aylarında bir önceki döneme göre düşüş olmakla birlikte, diğer aylarda yabancı ziyaretçi girişlerinin arttığı görülmektedir (bkz. Şekil 14). Yabancı ziyaretçi girişlerine bakıldığında 2009 yılından 2010 yılına %5,7 artış göstermiştir. 2010 yılı Mart, Mayıs ve Eylül aylarında ülkemizi ziyaret eden yabancı sayısında, 2009 yılının aynı aylarına göre sırasıyla (%17,1), (%15,8) ve (%11,2) gibi büyük artışlar gözlenirken; Aralık ayında geçen yılın aynı ayına göre %4,9 azalış göstermiştir.

2010 yılı içerisinde ülkemize en çok ziyaretçi gönderen ülkeler sıralamasında (bkz. Şekil 15) Almanya %15,3 (4.385.263) ile birinci, Rusya Federasyonu %10,9 (3.107.043) ile ikinci, İngiltere %9,3 (2.673.605) ile üçüncü sıradadır. İngiltere'yi İran, Bulgaristan, Gürcistan, Hollanda, Fransa, Suriye ve İtalya izlemektedir (TÜİK, 2011).

Şekil 12. Seyahat ve Turizm Ekonomisinin GSYİH'ye Katkısı

Kaynak: WTTC verilerinden derlenmiştir.

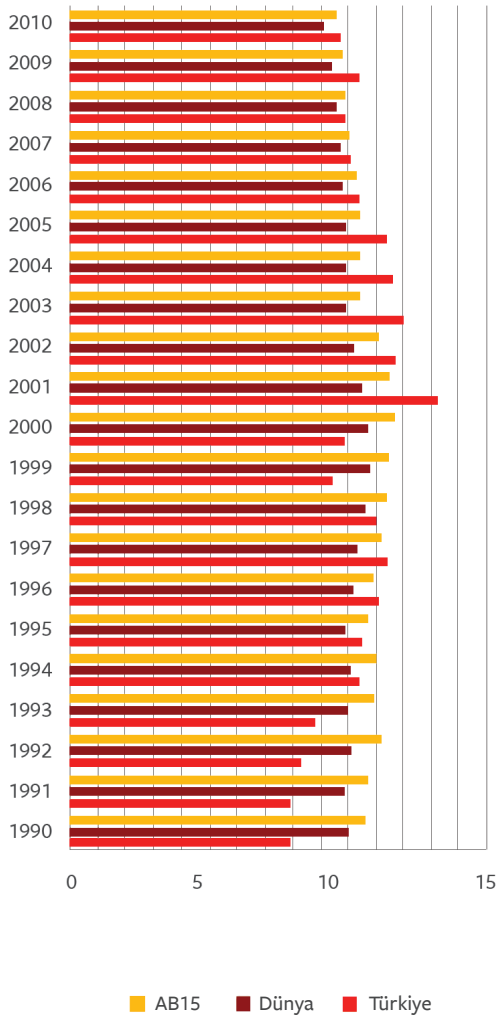

Şekil 13. Seyahat ve Turizm Ekonomisinin GSYİH'ye Doğrudan Katkısı

Kaynak: WTTC verilerinden derlenmiştir.

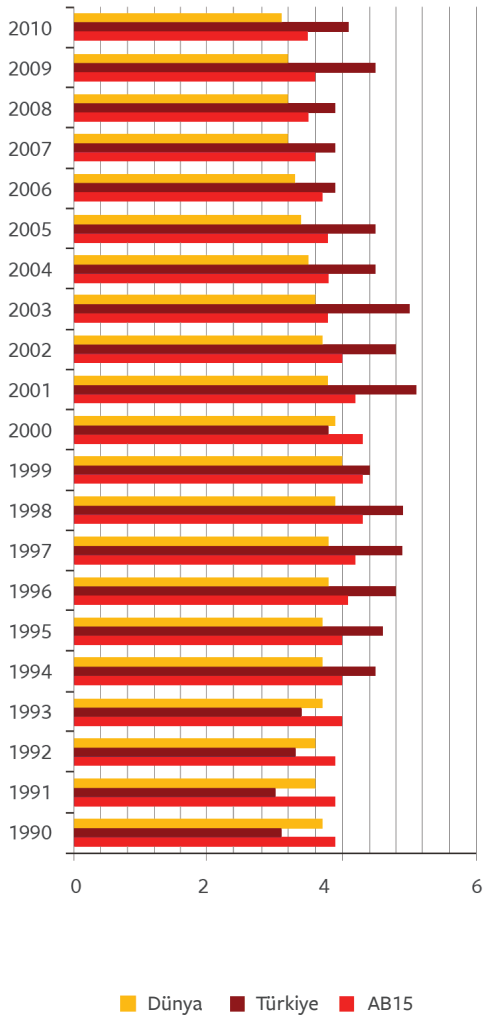

Şekil 14. Ziyaretçi Girişlerinin Aylara ve Yıllara Göre Dağılımı, 2008-2010

Kaynak: TÜİK, Turizm İstatistikleri 2010

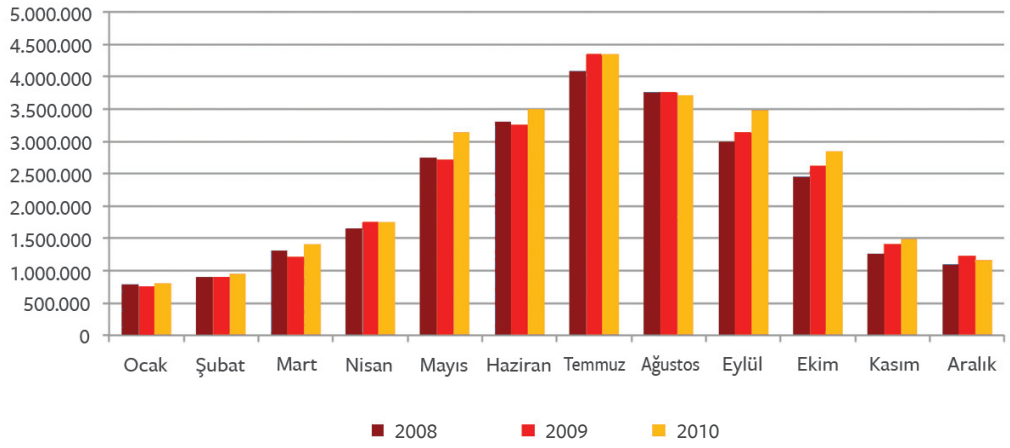

Şekil 15. Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerine Göre Dağılımı, 2010 (İlk 10 Ülke)

Kaynak: TÜİK, Turizm İstatistikleri 2010

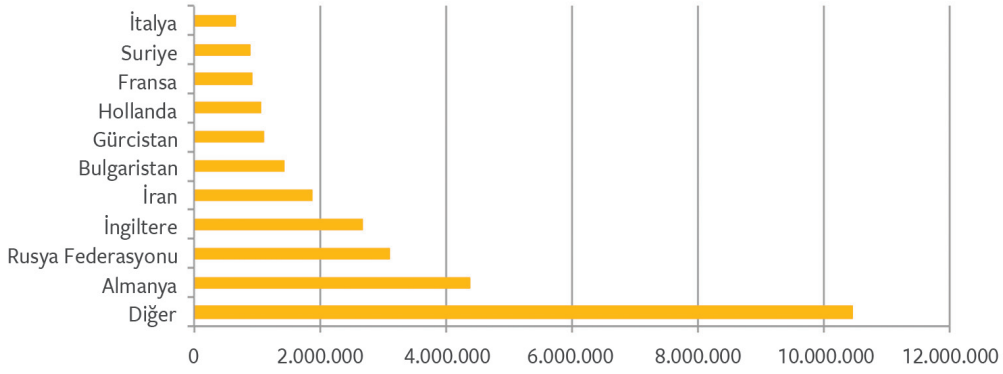

2010 yılında ülkemize gelen yabancı ziyaretçilerin en çok giriş yaptıkları sınır kapılarının bağlı olduğu iller sıralamasında ilk 5 il sırasıyla Antalya, İstanbul, Muğla, Edirne, İzmir olarak gerçekleşmiştir (bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Yabancı Ziyaretçilerin En Çok Giriş-Çıkış Yaptıkları Sınır Kapılarının Bağlı Olduğu İller, 2010

Kaynak: TÜİK, Turizm İstatistikleri 2010

İl	Giriş-Çıkış Yapan Yabancı Sayısı	Pay
Antalya	9.163.883	%32,0
İstanbul	6.449.206	%22,5
Muğla	2.554.517	%8,9
Edirne	2.148.746	%7,5
İzmir	748.203	%2,6
Diğer İller	7.567.649	%26,4

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan yabancı ziyaretçiler anketine göre, yabancı ziyaretçilerin seyahatleri sırasında yaptıkları kişisel harcamaların en büyük kısmını %34,7 ile yeme, içme ve %34 ile diğer mal ve hizmetler oluştururken, ardından konaklama harcamaları (%15) ve tur hizmetleri (%11,3) gelmektedir.

Şekil 16. Yabancı Ziyaretçi Harcamaları, 2010

Kaynak: TÜİK, Turizm İstatistikleri 2010

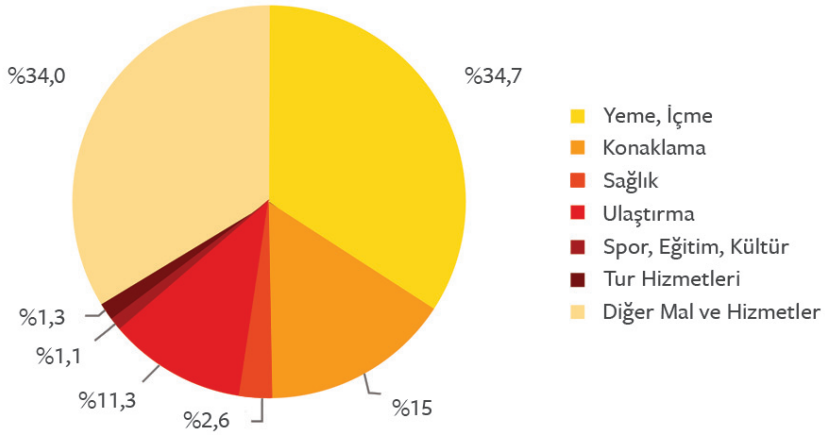

B

İSTANBUL'DA TURİZM

1. İSTANBUL'DA TURİZM SEKTÖRÜNE İLİŞKİN GENEL GÖSTERGELER

Sıra dışı tarihi katmanların aynı mekanda izlerinin görülebildiği, İmparatorlukların başkenti İstanbul; Boğaz, Adalar, Tarihi Yarımada gibi hem kültürel hem de doğal özelikleri ile haklı şekilde çok sayıda turist çekmektedir. Buna ek olarak gelişen diğer turizm çeşitleriyle, alternatif bir turizm destinasyonu olma yolunda ilerlemektedir.

2000 yılından itibaren İstanbul'a gelen turist sayısı 2009 yılına kadar %219,6 oranında artmışken; 2009 yılından 2010 yılına %7,3 oranında azalma olmuştur. İstanbul'un yabancı ziyaretçi sayısı bakımından Türkiye içindeki payı 2004 yılına kadar azalmış, bu oran 1994'te %29 iken, 2004'te %20'ye gerilemiştir. Ancak 2004 sonrasında bu oran artmaya başlamış, 2010 yılında İstanbul'a gelen turist sayısı Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısının %24'ü olmuştur. İstanbul'a 2010 yılında 6.960.980 yabancı ziyaretçi gelmiştir. Euromonitor (2011) verilerine göre 2009 yılında ziyaretçi girişlerine göre İstanbul uluslararası en çok ziyaretçi çeken şehirler arasında 9. sırada yer almaktadır. Londra'ya gelen yabancı ziyaretçi sayısı 14 milyon ile bu dönemde İstanbul'a gelen ziyaretçi sayısının yaklaşık 2 katı olmuştur. New York ve Paris gibi kentlerin ziyaretçi sayısı bir önceki döneme göre azalırken, bu dönemde en büyük büyüme sırasıyla İstanbul, Kuala Lumpur, Antalya ve Dubai'de gerçekleşmiştir (Euromonitor, 2011).

Şekil 17. İstanbul'a Gelen Yabancı Ziyaretçi Sayısının Türkiye İçindeki Payı, 2000 - 2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010

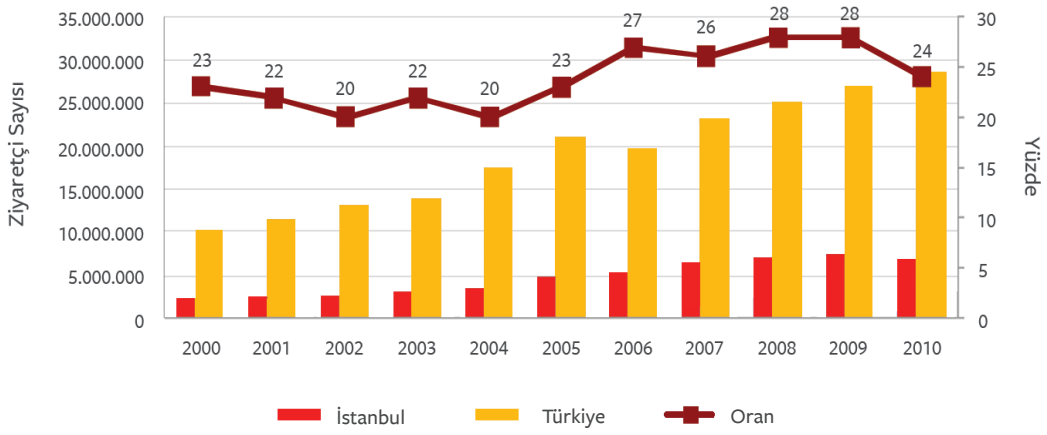

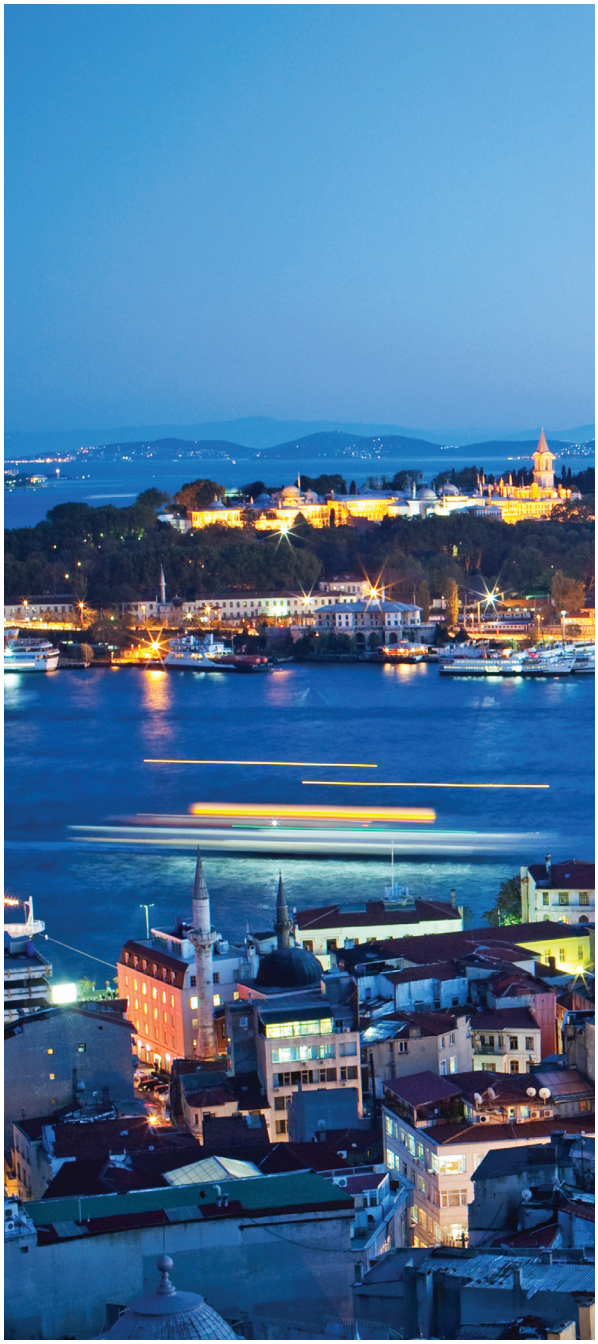

Benzer şekilde, İstanbul'un turizme bağlı olarak gerçekleşen döviz girdilerinin Türkiye içindeki payı, 1994 ve 2004 yılları arasında %6 azalmış, ancak 2005 sonrasında artış göstererek 2009 yılında %28'e ulaşmıştır.

İstanbul'a gelen yabancı turistlerin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde toplam ziyaretçi sayısının büyük çoğunluğunu Avrupa ülkelerinin oluşturduğu görülmektedir. 2010 yılında İstanbul'a gelen yabancı ziyaretçilerin sırasıyla en çok Almanya (%12,8), Rusya Federasyonu (%5,9), İtalya (%5,8), ABD (%5,2) ülkelerinden olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 19).

Tablo 3. Türkiye ve İstanbul Yabancı Ziyaretçi Girişleri, 2000-2010

Kaynak: İstanbul Valiliği, İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

Yıllar	Türkiye	İstanbul	Oran (%)
2000	10.349.461	2.349.500	23
2001	11.569.950	2.510.763	22
2002	13.248.875	2.699.131	20
2003	14.029.558	3.151.739	22
2004	17.517.610	3.473.185	20
2005	21.122.798	4.849.712	23
2006	19.802.846	5.346.681	27
2007	23.341.074	6.453.582	28
2008	25.245.301	7.049.220	28
2009	27.077.114	7.509.741	28
2010	28.632.204	6.960.980	24

Şekil 18. Döviz Girdisi, 2005-2009

Kaynak: İstanbul Valiliği, Sayılarla İstanbul, 2010

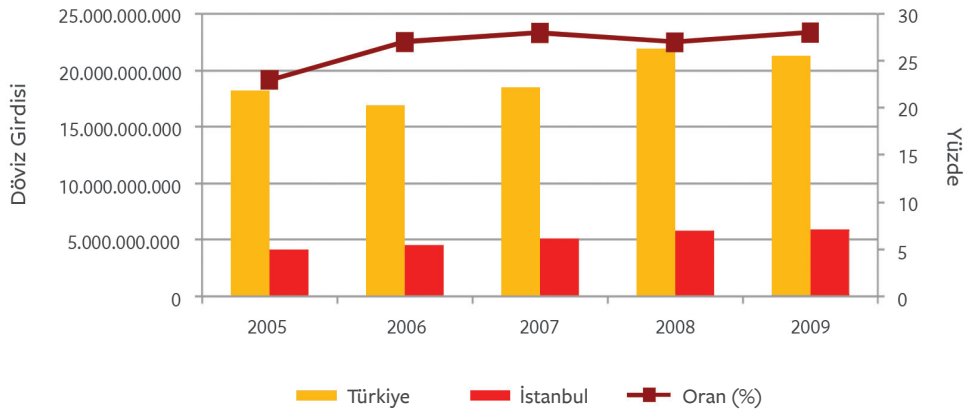

Tablo 4. Uluslararası En Çok Ziyaretçi Çeken Şehirler, 2009

Kaynak: Euromonitor, 2011

Şehir	Sıra	Ziyaretçi Sayısı (milyon)	2008 / 2009 büyüme hacmi
Londra	1	14,059	-4,7
Bangkok	2	9,986	-2,2
Singapur	3	9,683	-4,3
Kuala Lumpur	4	9,400	5,2
Antalya	5	8,868	3,5
New York	6	8,479	-10,7
Dubai	7	7,783	2,6
Paris	8	7,750	-6,9
İstanbul	9	7,543	7
Hong Kong	10	7,011	-3,8

Şekil 19. İstanbul'a Gelen Yabancıların Milliyetlerine Göre Dağılımı, 2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010

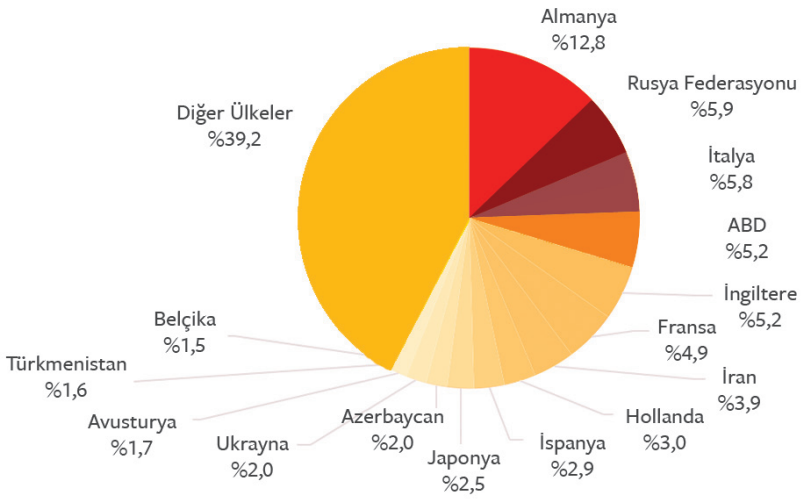

Şekil 20. Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerine Göre Dağılımı (İlk 10 Ülke), 2008-2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010

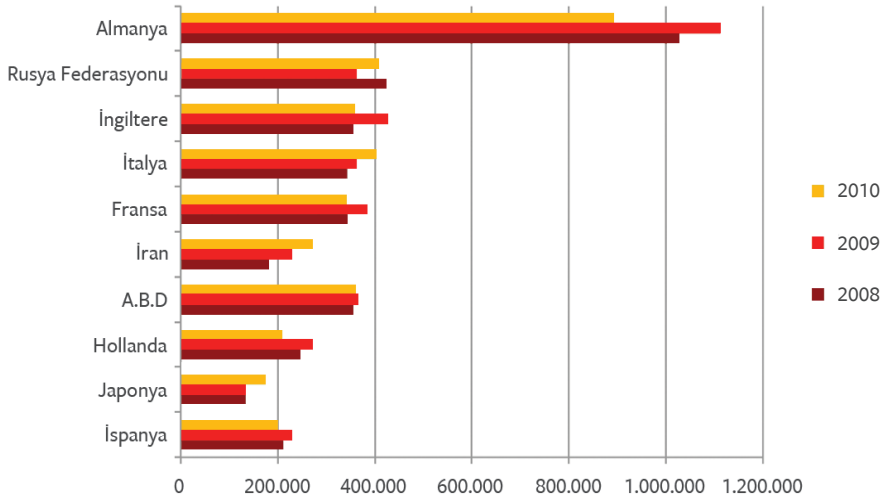

Şekil 21. Ziyaretçi Sayısının Aylara Göre Dağılımı ve Değişim Oranı, 2009-2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010

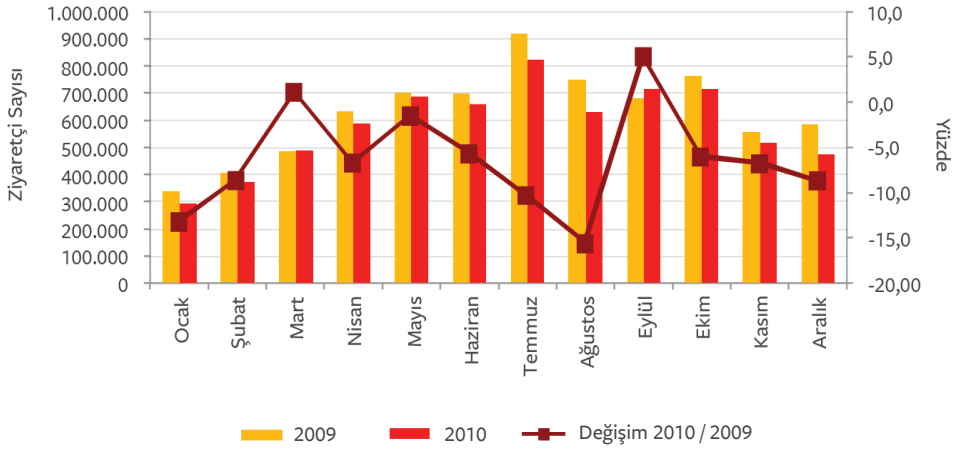

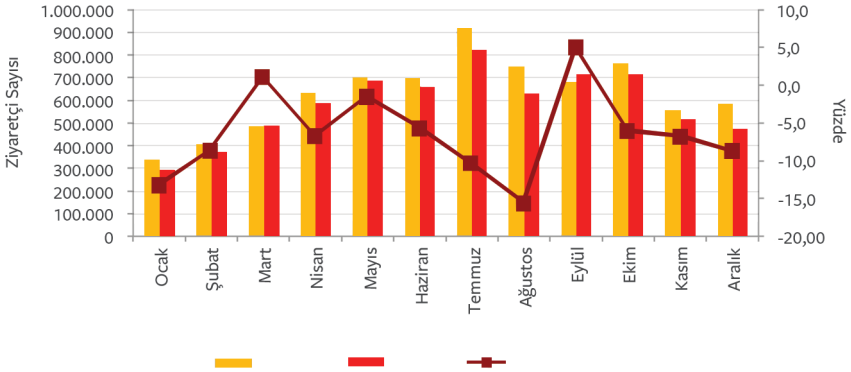

olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 20).

İstanbul'a yabancı ziyaretçilerin en çok Temmuz ayında giriş yaptığı görülmekle birlikte (bkz. Şekil 21), bunu Ekim ve Eylül ayları izlemektedir. Türkiye geneli ile kıyaslandığında, aylar içinde ziyaretçi sayılarının dağılımının daha dengeli olduğu görülmektedir. Bir önceki döneme göre 2010 yılında yabancı ziyaretçi sayısı genel olarak düşmüş, yalnızca Mart ve Eylül aylarında artış göstermiştir.

önemli giriş-çıkış kapıları; İstanbul alimanı, Sabiha Gökçen Havalimaşa Limanı, Karaköy Limanı, Sirkeci darpaşa Garı'dır. 2010 yılında gelen ı %68,3'ü Atatürk Havalimanı ve %14,5'i Sabiha Gökçen Havalimanından giriş yapmış, turist girişlerinde havayolu en önemli ulaşım türü olmuştur (bkz. Şekil 22). Geçen yıla göre, havayolu ile geliş %8,2 oranında azalmış, denizyolu ile geliş %6,5 oranında artmıştır. Zaman içerisinde Sabiha Gökçen Havalimanının uluslararası girişlerde kullanımı artmış, havayolu ile girişler içindeki payı 2003 yılında (67.155 kişi ile) ancak %2,3'lük paya sahipken, 2010 yılında giriş sayısı 1,1 milyonu aşmış ve payı da %17,1'e yükselmiştir (TÜİK, 2011) (bkz. Şekil 23).

Şekil 22. Giriş Kapılarının Uluslararası Girişlerde Kullanımı

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010

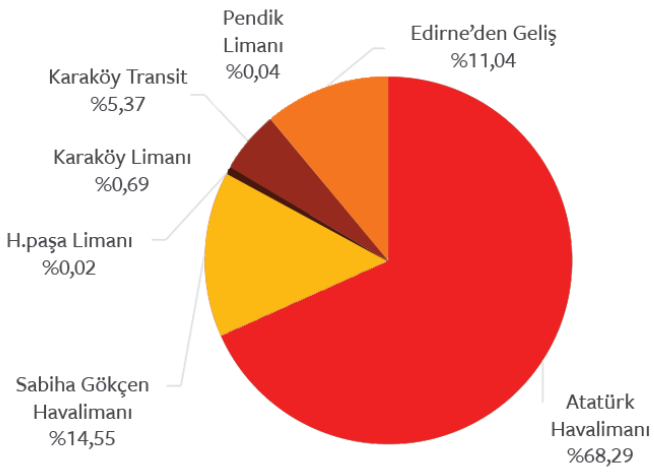

Şekil 23. Havalimanlarının Yıllara Göre Kullanım Oranı, 2003-2010

Kaynak: TÜİK, Turizm İstatistikleri 2010

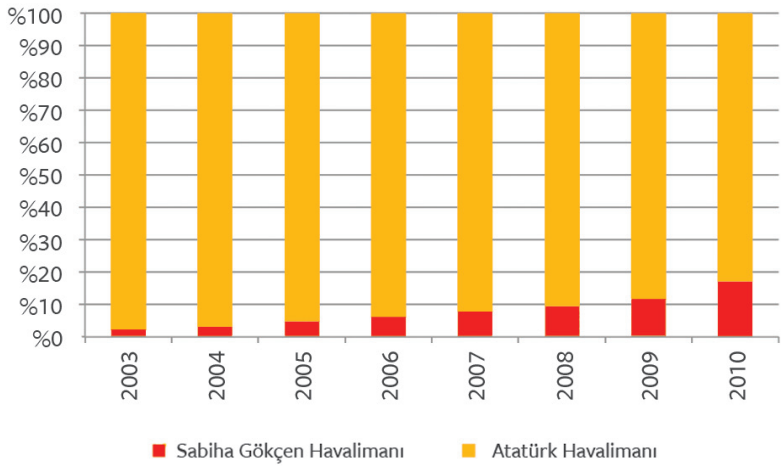

Tablo 5. Yerli ve Yabancı Ziyaretçilerin Yıllara Göre Geceleme Sayısı, 2000-2010

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

	İstanbul			Türkiye		
Yıl	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2000	2,3	1,7	2	4,2	1,9	2,9
2001	2,3	1,8	2,1	4,1	1,8	3,1
2002	2,4	1,9	2,2	4,4	1,9	3,3
2003	2,6	1,8	2,3	4,5	1,9	3,3
2004	2,4	1,8	2,1	4,5	1,9	3,3
2005	2,2	1,6	2	4,3	1,8	3,2
2006	2,1	1,7	2	3,9	1,9	2,9
2007	2,3	1,7	2,1	3,8	1,9	2,9
2008	2,3	1,7	2,1	4,2	1,9	3,1
2009	2,3	1,8	2,1	4,2	1,9	3,1
2010	2,3	1,7	2,2	4,3	1,9	3,3

İstanbul'da yabancı ziyaretçilerin ortalama kalış süresi son 20 yılda düşüş göstermiştir. 1990'lı yılların başında 4 gün olan ortalama kalış süresi, 2000'li yıllara gelindiğinde 2,3 güne düşmüş ve 2010 yılında gelindiğinde de bu süre artış göstermemiştir. Bununla birlikte, Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 2010 yılında Türkiye'de yabancı ziyaretçilerin ortalama kalış süresi 4,3 gün olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında Türkiye genelinde ortalama kalış süresi bir önceki döneme göre artış gösterirken, İstanbul'da 2,3 gün olarak kalmıştır. Dolayısıyla, İstanbul'un Türkiye'ye gelen yabancı turistler için bir geçiş noktası ya da belirli bölgeleri hedef alan bir turizm destinasyonu olduğu görülmektedir. Buna karşılık önemli turizm destinasyonlarından örneğin Londra'da yabancı bir ziyaretçi ortalama 6,1 gün geçirmektedir (UK National Statistics, 2010).

2. İSTANBUL'UN TURİZM AÇISINDAN SUNDUĞU OLANAKLAR

2.1. Konaklama Olanakları

2010 yılında İstanbul genelinde toplam 373 adet Turizm İşletme Belgeli ve 770 adet Belediye İşletme Belgeli olmak üzere 1.143 adet konaklama tesisi bulunmakta olup, toplam yatak kapasitesi 108.340'tır.

2010 yılında bir önceki döneme göre turizm işletme belgeli tesislerin sayısı artmıştır, belediye belgeli tesislerin sayısı ise aynı kalmıştır. İstanbul genelinde turizm işletme belgeli 373 tesisin toplam yatak kapasitesi 63.395; belediye belgeli 770 tesisin yatak kapasitesi 44.945'tir. Ayrıca, turizm yatırım belgeli 92 tesisin toplam yatak kapasitesi 31.609'dur.

İstanbul'da 2010 yılı itibarıyla Turizm işletme belgeli tesislerin büyük çoğunluğunu dört yıldızlı (79 adet), üç yıldızlı (87 adet) ve iki yıldızlı (66 adet) oteller oluşturmaktadır. İstanbul'da turizm yatırım belgeli konaklama tesisleri incelendiğinde yatak kapasitesinin büyük çoğunluğunun beş yıldızlı (%39,1) ve dört yıldızlı (%30,4) otellerde toplanmış olduğu görülmektedir. Bununla birlikte belediye belgeli tesisler İstanbul'daki toplam yatak kapasitesinin %41,5'ini oluşturmaktadır. Bu durum, yüksek ve düşük nitelikli konaklama tesisleri olmak üzere sektörde ikili bir yapının varlığını ortaya koymaktadır. Bu iki kutup arasında kalan, kültür ve kongre turizmi için gelen ziyaretçiler tarafından daha çok tercih edilen iki ve üç yıldızlı oteller toplam yatak kapasitesi içinde %13,9'luk paya sahiptir. Öte yandan, İstanbul'daki yatırım belgeli tesislerdeki yatakların %63,9'luk bir kısmını beş yıldızlı oteller oluşturmaktadır (İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010). Bu durum, mevcuttaki ikili yapının yüksek nitelikli konaklama tesisleri lehinde, gelecekte daha da artarak devam edeceği anlamına gelmektedir.

İstanbul'da yatak kapasitesinin mekânsal dağılımı bölgenin turizm altyapısına ve turizm açısından sunduklarına ilişkin sonuçlar içermektedir. 2010 yılı itibarıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı işletme belgeli tesislerin yatak kapasitesinin %93,0'ü (58.931) Avrupa Yakası'nda yer almaktadır (İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010). Avrupa Yakası içinde yatak kapasitesinin yoğunlaştığı iki bölgeden söz edilebilir. Buna göre, İstanbul'daki toplam kapasitenin %51'i kentin tarihi çekirdeği olan Fatih İlçesi'nde toplanmış olup, bunu %17'lik yatak kapasitesi ile Beyoğlu İlçesi izlemektedir (İMP, 2004).

Tablo 6. İstanbul'da Konaklama Tesislerinin Yıllara Göre Sayısı, Oda Sayısı ve Kapasitesi, 2007-2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve İstanbul Valiliği Sayılarla İstanbul verilerinden derlenmiştir.

	Turizm İşletme Belgeli			Belediye Belgeli			Toplam		
	Sayı	Oda	Yatak	Sayı	Oda	Yatak	Sayı	Oda	Yatak
2007	341	28.068	57.124	501	21.461	41.875	894	51.122	102.165
2008	355	29.875	61.054	722	24.524	47.452	1.125	53.463	105.999
2009	364	29.953	61.246	770	23.588	44.945	1.134	53.541	106.191
2010	373	31.314	63.395	770	23.588	44.945	1.143	54.902	108.340

Şekil 24. İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Konaklama Tesislerinin Niteliklerine Göre Yatak Kapasitesi, 2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010

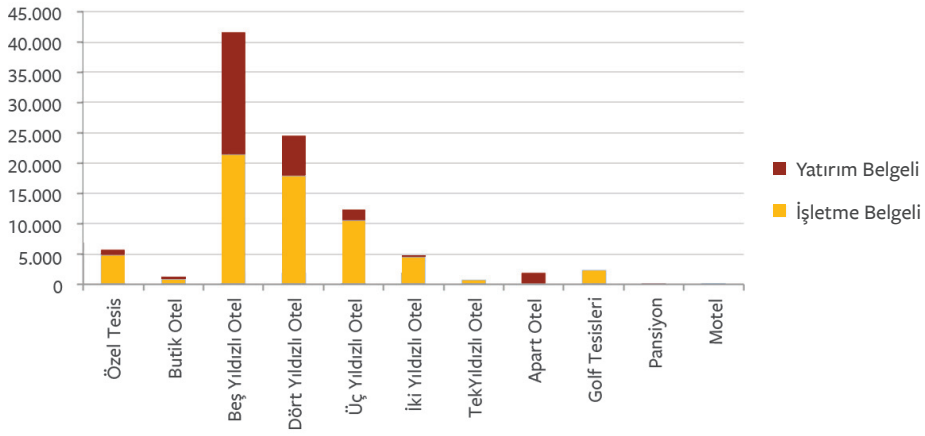

Şekil 25. İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Konaklama Tesislerinin Niteliklerine Göre Sayısı, 2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010

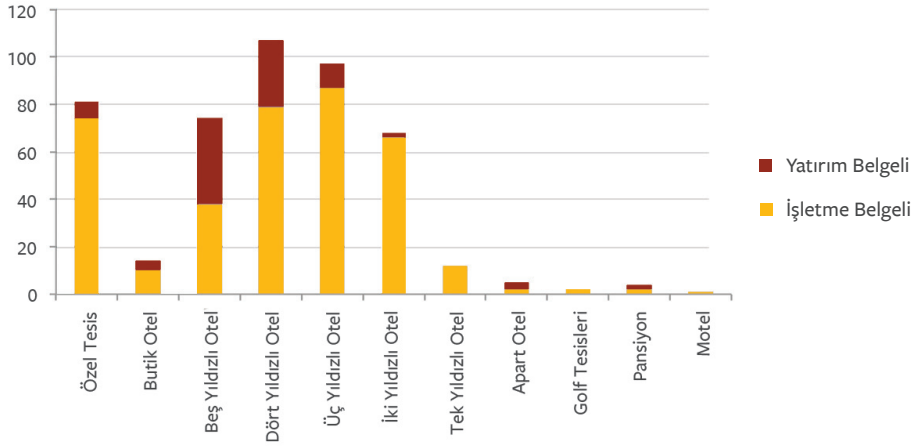

2.2. Yeme-İçme, Eğlence ve Alışveriş Olanakları

İstanbul genelinde 84.286 kişi kapasiteli toplam 400 turizm işletme belgeli yeme-içme-eğlence tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerin büyük çoğunluğunu %34,5'lik pay ile özel tesisler ve % 32'lik pay ile de 1. sınıf lokantalar oluşturmaktadır. İstanbul'da turizm işletme belgeli tesislerin %74'ü Avrupa ve %26'sı Anadolu Yakasına dağılmıştır. Bununla birlikte İstanbul'da inşası devam eden turizm yatırım belgeli toplam 4.123 kişi kapasiteli 7 adet yeme-içme ve eğlence tesisi bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010). Tesislerin mekansal dağılımı incelendiğinde Avrupa Yakası'nda; Beyoğlu, Beşiktaş, Şişli, Eminönü (eğlence yerleri hariç) ve Bakırköy İlçelerinin, Anadolu Yakası'nda ise Kadıköy İlçesi'nin öne çıkan odaklar olduğu görülmektedir (İMP, 2004).

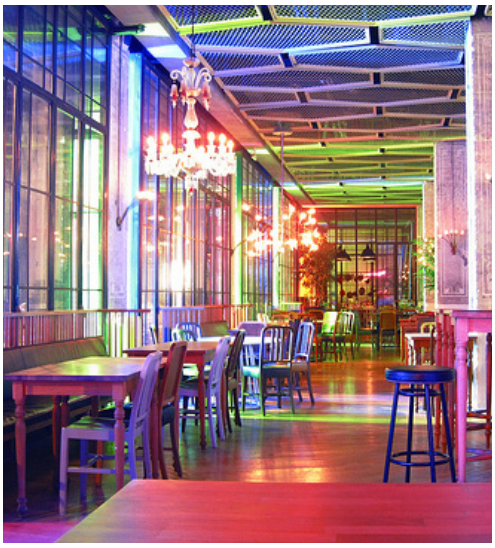

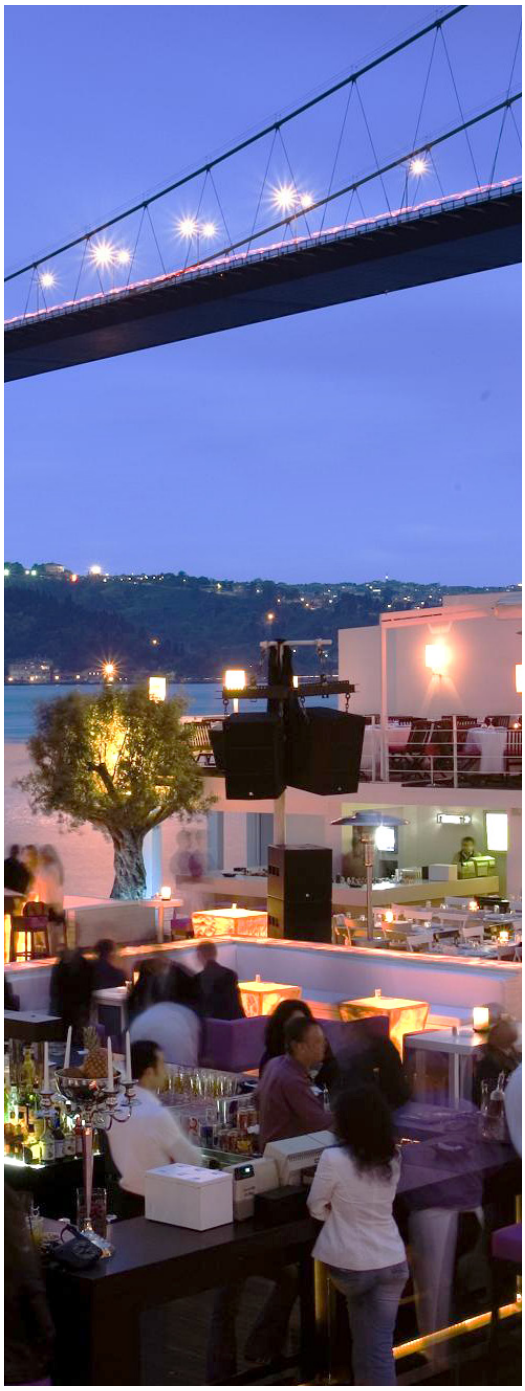

Şekil 26. İstanbul'da Sınıfına Göre Yeme-İçme ve Eğlence Tesisi Sayısı, 2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010

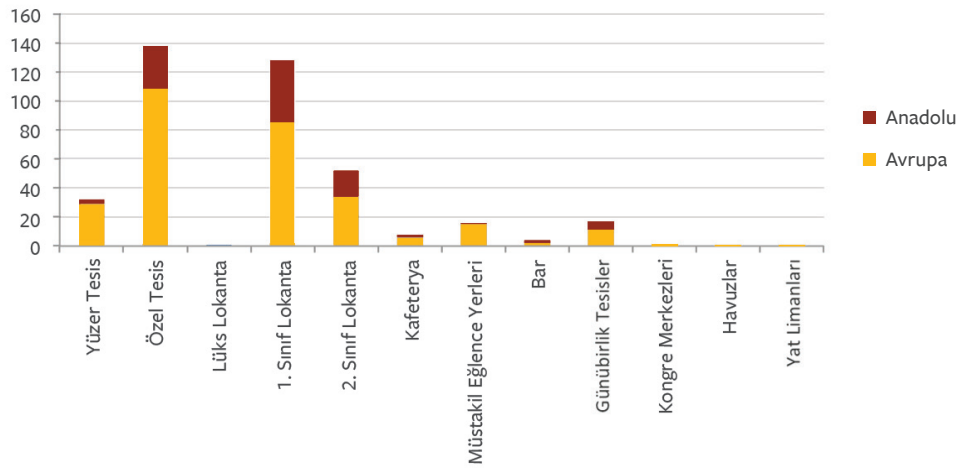

Şekil 27. İstanbul'da Sınıfına Göre Yeme-İçme ve Eğlence Tesislerinin Kapasitesi, 2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010

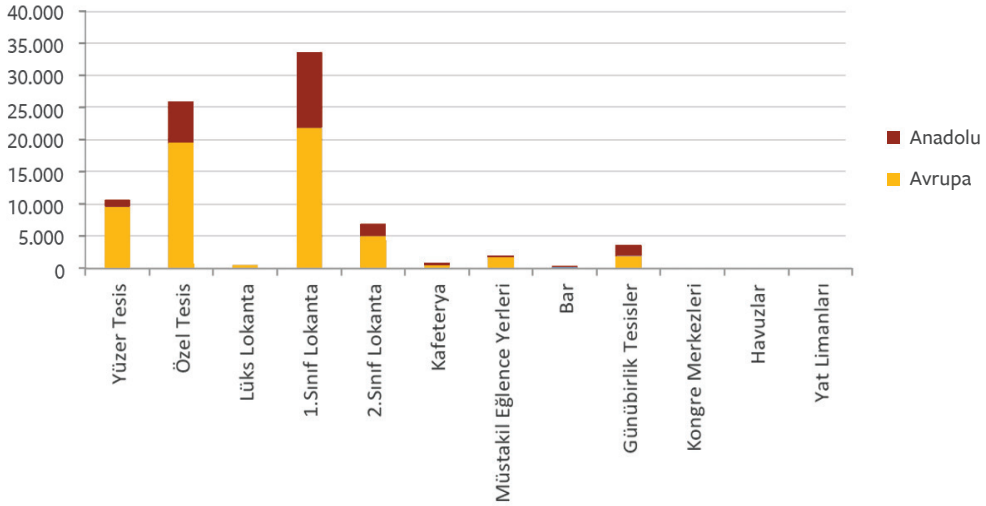

2.3. Seyahat Acenteleri

Turizm sektöründe seyahat acenteleri yaptıkları hizmet bakımından 3 gruba ayrılmaktadır:

"A Grubu" ve "Geçici A Grubu" seyahat acenteleri, seyahat acentelerine münhasır hizmet vermekte ve seyahat acentelerinin diğer hizmetlerini Türk ve yabancı müşteriler için üretmekte ve pazarlamaktadır.

"B Grubu" seyahat acenteleri; kara, deniz, hava ulaştırma araçlarına ilişkin rezervasyon ve bilet satışı hizmetleri ile A Grubu ve Geçici A Grubu seyahat acentelerinin düzenledikleri turların biletlerinin satışı ve kendisine A grubu seyahat acentesince gerçekleştirmek üzere verilen hizmeti yapmaktadır.

"C Grubu" seyahat acenteleri ise Türk vatandaşları için yurt içi turlar düzenlemekte ve pazarlamaktadır. Ayrıca, A Grubu seyahat acentelerince kendilerine verilen hizmeti yerine getirmekte ve bu acentelerin ürünlerini pazarlamaktadır.

İstanbul'da tüm gruplarda, merkez ve şubeler dahil toplam 2061 adet acente bulunmaktadır. Bunların %84,2'si A Grubu, %6,7'si A Grubu Geçici, %4,1'i B Gurubu ve %4,9'u C Grubu acentelerdir.

Şekil 28. İstanbul'da Seyahat Acentelerinin Grubuna Göre Dağılımı, 2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010

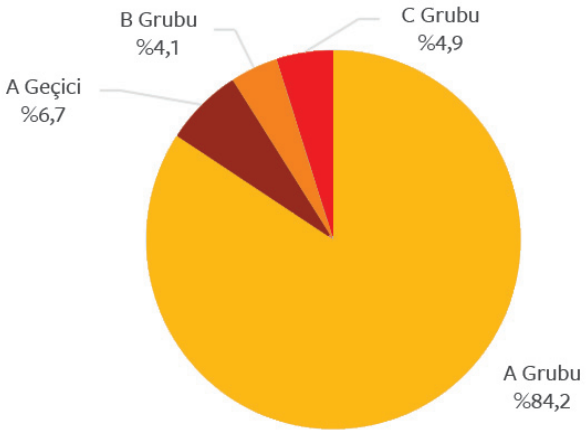

Tablo 7. İstanbul'da Seyahat Acentesi Sayısı, 2010

Kaynak: İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri,2010

Grubu	Merkez	Şube	Toplam
A Grubu	1.580	237	1.817
A Geçici	123	22	145
B Grubu	83	6	89
C Grubu	101	5	106
TOPLAM	1.887	270	2.157

2.4. Turist Rehberliği Hizmetleri

Profesyonel turist rehberleri, Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliğinde belirlenen usul ve esaslara uygun olarak rehberlik mesleğini icra etme yetkisini kazanmış olup, yerli veya yabancı turistlere, gezi öncesinde seçmiş oldukları dilde rehberlik eden, onlara tanıttıkları bölgenin kültürel ve doğal mirasını aktaran, gezi programının tur operatörü veya seyahat acentesinin yazılı belgelerinde tanımlandığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülmesini sağlayan ve gezi programını seyahat acentesi adına yöneten kişilerdir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2011) verilerine göre İstanbul'da 2011 yılı itibarıyla toplam 4.666 profesyonel turist rehberi bulunmakta olup, bunun 3.353'ü aktiftir. Bu sayı, ülke genelindeki toplam profesyonel aktif turist rehberi sayısının %38,1'ini oluşturmaktadır.

1989 yılından itibaren Türkiye genelinde üniversitelerde turist rehberliği meslek yüksekokulları açılmaya başlamıştır. 2009 yılı itibarıyla bu önlisans eğitimi 15 farklı üniversitenin 17 Meslek Yüksek Okulunda verilmektedir. Toplam kontenjan 1.295 ve yerleşen öğrenci sayısı 963'tür. İstanbul'da 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Beykent, Fatih, Marmara ve İstanbul Aydın Üniversitesinde Turizm Rehberliği Meslek Yüksekokulları bulunmaktadır. İstanbul'da turist rehberliği alanında lisans eğitimi veren yüksekokul bulunmamaktadır. 2009 yılı itibarıyla İstanbul'da rehberlerin %36,7'si İngilizce, %12,7'si Fransızca, %12,4'ü Almanca, %7,6'sı İtalyanca ve %6,7'si Japonca bilmektedir (İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010).

Tablo 8. Profesyonel Turist Rehberleri, 2011

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011

İl Adı	Ülkesel Aktif	Ülkesel Pasif	Bölgesel Aktif	Bölgesel Pasif	Toplam
İstanbul	3.353	1.162	52	99	4.666
Türkiye	8.794	3.358	192	676	13.020

3. İSTANBUL'DA TURİZM ÇEŞİTLERİ

3.1. Kültür Turizmi

İstanbul'un sahip olduğu kültür ve sanat olanakları, niteliksel ve niceliksel açılardan Avrupa kentleri ile karşılaştırıldığında hiç de küçümsenmeyecek bir seviyededir. İstanbul'un Tarihi Alanları, 6.12.1985 tarihinde UNESCO Dünya Miras Listesine 4 ana bölüm olarak dahil edilmiştir. Bunlar; Hipodrom, Ayasofya, Aya İrini, Küçük Ayasofya Camisini içine alan Arkeolojik Park; Süleymaniye Koruma Alanı; Zeyrek Camisi ve çevresini içine alan Zeyrek Koruma Alanı ve Tarihi Surlar Koruma Alanını içermektedir.

İstanbul'da toplam 88 adet sinema salonu ve 73 adet tiyatro salonu bulunmaktadır (İMP, 2004). İstanbul'da tarihi açıdan değer taşıyan 17 saray, 66 medrese, 64 cami, 49 kilise, 16 sinagog ve 119 türbe bulunmaktadır. Bununla birlikte kent, aralarında dünyaca tanınan Ayasofya, Topkapı Sarayı ve Arkeoloji Müzeleri'nin de bulunduğu toplam 57 adet müze bulunmaktadır (Sayılarla İstanbul, 2010).

2010 yılında Topkapı Sarayı Müze ve Ayasofya Müzesi ziyaretçi sayıları sırasıyla 2.995.708 ve 2.761.069'dur. Ziyaretlerin belirli müzelerde odaklandığı ve diğer müzelere dağılmadığı görülmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011). Buna karşılık aynı dönem için Londra'da Tate Müzesi'nin ziyaretçi sayısı 6.315.027 ve British Museum'un ziyaretçi sayısı 5.643.708 olmuş, Paris'te 2007 yılında Cathédrale

Notre-Dame de 13.650.000 ziyaretçi, Basilique du Sacré-Coeur de Montmartre 10.500.000 ve Musée du Louvre 8.260.000 ziyaretçi çekmiştir (UK National Statistics, 2010; Paris Turizm ve Kongre Ofisi, 2009). İstanbul'da en yüksek sayıda ziyaretçi çeken müzelerin dahi ziyaretçi sayılarının diğer turizm kentlerinde yer alan müzelere kıyasla oldukça düşük olduğu görülmektedir.

İstanbul'da kültür ve sanat olanakları açısından iki yaka karşılaştırıldığında, Avrupa Yakası Anadolu Yakası'na göre daha avantajlı konumdadır. Kültür ve sanat olanaklarının ilçelere göre dağılımına bakıldığında, Beyoğlu, Beşiktaş ve Şişli İlçelerinin Avrupa Yakası'nda, Kadıköy İlçesi'nin ise Anadolu Yakası'nda önemli odaklar olduğu görülmektedir.

Tablo 9. İstanbul'da Bazı Müzelerin Ziyaretçi Sayısı, 2009-2010

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Müze ve Ören Yeri İstatislikleri, 2011

Müze Adı	Ziyaretçi Sayısı (2009)	Ziyaretçi sayısı (2010)
Topkapı Sarayı Müzesi	2.373.311	2.995.708
Ayasofya Müzesi	2.370.540	2.761.069
Topkapı Sarayı -Harem Dairesi	509.575	578.777
Arkeoloji Müzesi	241.115	372.608
Kariye Müzesi	309.311	372.869
Türk ve İslam Eserleri Müzesi	72.271	81.980
Hisarlar Müzesi	45.019	69.676
Yıldız Sarayı Müzesi	14.302	30.272
Mozaik Müzesi	33.231	42.622
Fethiye Müzesi	15.606	18.868
Adam Mickiewicz Müzesi	231	---
Aya İrini Müzesi	1.160	4.405
İslam Bilim ve Teknoloji Müzesi	37.605	59.467

3.2. Kongre ve Etkinlik Turizmi

Türkiye, dünya çapında seyahat imkanlarının hızla artması ve iş adamlarının daha egzotik bölgeleri tercih etme, yeni kültürler keşfetme istekleri sayesinde kongre turizminde her geçen gün daha fazla talep görmeye başlamıştır. İstanbul'a ve diğer büyük Avrupa şehirlerine sefer yapan 50'nin üzerinde havayolu şirketi, yalnızca iki-üç saatlik uçuş süreleri ile Türkiye'nin, kongre ve sergiler için tercih edilen bir ülke haline gelmesinde etkili olmuştur. Türkiye birinci sınıf otel konaklama ve konferans tesisi zenginliği, dünyanın belli başlı şehirlerine kolayca ulaşım ve sunduğu kültürel ve tarihi imkanlar İstanbul için önemli avantajlardır.

İstanbul'da kongre turizmine uygun 39 otelde toplam oda sayısı 9.358, yatak kapasitesi 19.527'dir. Bununla birlikte bu otellerdeki toplam salon kapasitesi 19.451 kişi ve toplam salon alanı 41.694 m²'dir. Otellere ek olarak 6.264 koltuk kapasitesine sahip Sütlüce Kongre ve Kültür Merkezinin 73.000 m²'lik alandan oluşmaktadır. Halihazırda İstanbul için en önemli kongre mekanı, Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, Hilton Kongre ve Sergi Merkezi, Askeri Müze Kültür Merkezi ve Cemal Reşit Rey Konser Salonları'nı içine alan ve "Kongre Vadisi" olarak adlandırılan bölgedir. Kongre Vadisi içinde ayrıca 16 adet otel de bulunmaktadır. Kongre Vadisinde yer alan İstanbul Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı ise 26 salon ve 5.000 kişi kapasitelidir (Lütfi Kırdar Websitesi, 2010). Avrupa Yakasının yanı sıra Anadolu Yakasında Pendik İlçesi'nde de çok sayıda toplantı salonu ve yüksek kapasiteli yemek salonlarının yanı sıra 1.178 koltuk kapasiteli kongre salonu olan The Green Park Pendik Hotel & Convention Center 2010 yılı itibarıyla hizmete açılmıştır. Bunun yanı sıra İstanbul'da, iki fuar ve sergi salonu (CNR ve TÜYAP) bulunmaktadır. İstanbul'daki çok sayıda otel uluslararası zincirlerdir: İstanbul Hilton, Ceylan Inter-Continental, Swissotel Bosphorus, Çırağan Kempinski, Conrad Istanbul, Hyatt Regency, Crown Plaza, Four Seasons ve Ritz Carlton İstanbul vb.

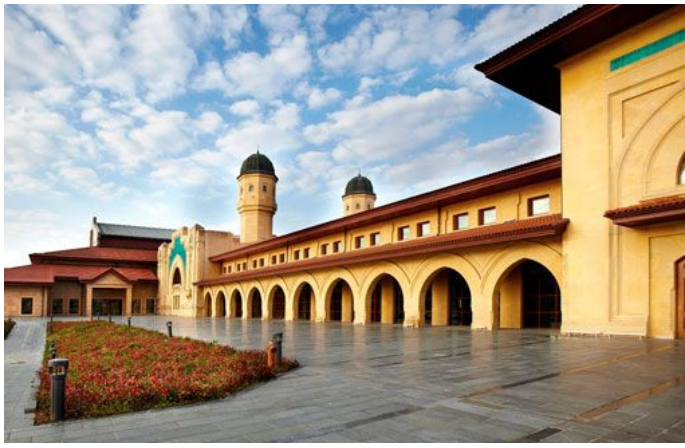

İstanbul'da çok sayıda uluslararası etkinlik düzenlenmekte ve yeni etkinliklere talip olunmaktadır. Bu etkinliklerde büyük sayıdaki yabancı seyirci ve katılımcı için yüksek kalitede hizmet talep edilmektedir. Örneğin Sütlüce Kongre ve Kültür Merkezinde düzenlenen 5. Dünya Su Forumuna katılım 20.000 civarında olmuş, 200 ülkenin su ve çevre bakanı ile 25 devlet başkanı ve 20 şehrin belediye başkanı foruma konuk olmuştur. Bir başka örnek de Formula 1 organizasyonudur. 2005 yılında tamamlanmış olan İstanbul Park Pisti toplam 2 milyon 215 bin m²'lik alana yayılmaktadır. Proje 220 mil-

yon dolara mal olmuştur. Formula 1'in ekonomik getirilerinin asıl kalemini yurt dışından ve yurt içinden organizasyon için İstanbul'a gelen izleyicilerin yapacakları bilet, konaklama, yeme-içme-ulaşım harcamaları oluşturmaktadır. Bununla birlikte yarışmaya gelen takımların ve medya mensuplarının harcamaları da bu kapsamda dikkate alınmalıdır.

Etkinliğin ekonomik değeri ile ilgili bir araştırmada yurt dışından gelecek izleyici sayısının 40.000-50.000 (%35) arasında değişeceği, yurtiçinden gelecek seyirci sayısının yaklaşık 25.000 (%19) olacağı ve İstanbul içinde yarışmayı izlemeye gelecek seyirci sayısının 55.000 (%42) ve %4'lük bir dilimin de VIP olacağı öngörülmüştür. Yapılan çalışmalarda tüm seyirci harcamaların yaklaşık 43 milyon Avro olacağı ve takım harcamalarının 7 milyon Avroyu bulacağı hesaplanmıştır (Deloitte, 2010). Bugüne kadar katılım, öngörülerin altında kalmış olmakla birlikte, İstanbul için önemli bir ekonomik girdi ve tanıtım faaliyeti olmuştur. Bunlar gibi uluslararası etkinliklerin önemi ekonomik faydanın ötesindedir.

İstanbul'daki kongre mekanlarının coğrafi dağılımına bakıldığında, bu faaliyetlerin Avrupa Yakasında yoğunlaştığı, Beyoğlu (%27), Beşiktaş (%22) ve Şişli (%11) İlçelerinde belirgin bir odaklanmanın olduğu görülmektedir (İMP, 2004). Anadolu Yakası'nda 2010 yılına kadar herhangi bir kongre mekanının bulunmaması dikkat çekici olmakla birlikte, Sabiha Gökçen Havalimanının uluslararası girişlerdeki payının artmasına da bağlı olarak Pendik'te hizmete alınan The Green Park Pendik Hotel & Convention Center ile kongre ve etkinlik turizminde Anadolu Yakası'nda da yeni gelişmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak, İstanbul'un sahip olduğu sınırlı sayıdaki fuar alanları bakımından Avrupa yakası hala tek seçenek olmaya devam etmektedir.

3.3. Kruvaziyer ve Yat Turizmi

İstanbul, Kuşadası ile birlikte kruvaziyer gemilerinin uğradığı Türkiye'nin en önemli limanları arasında yer almaktadır. İstanbul'a gelen kruvaziyer gemileri Türkiye Denizcilik İşletmeleri'ne bağlı Liman Başkanlığı kontrolündeki Karaköy-Salı Pazarı Limanı'na yanaşmaktadır. 2010 yılında limana yanaşan kruvaziyer gemilerinin sayısı 342, yolcu sayısı ise 508.246'dır. Bu dönemde Türkiye'ye gelen toplam kruvaziyer gemi sayısının %25'i ve toplam kruvaziyer yolcu sayısının %30'u İstanbul'a gelmiştir (Denizcilik Müsteşarlığı, 2011). Bu sayı İstanbul'a gelen yabancı ziyaretçi sayısının %7,3'ünü oluşturmaktadır. Turizm Stratejisi 2023'te deniz turizminin geliştirilmesi için kruvaziyer limanlara özel önem verileceği belirtilmiş ve İstanbul'da Galata, Haydarpaşa, Ataköy ve Zeytinburnu'nda Kruvaziyer Liman fizibilite ve uygulama projelerinin gerçekleştirileceği yer almıştır.

Kruvaziyer turizmin yanında, İstanbul yat turizmi açısından da çeşitli olanaklar sunmaktadır. Türkiye'deki toplam 34 marinadan 2'si İstanbul'dadır. Türkiye'nin en donanımlı marinaları Güney Ege ve Akdeniz kıyılarında İzmir, Kuşadası, Bodrum, Datça, Bozburun, Marmaris, Göcek, Fethiye, Kalkan, Kaş, Finike, Kemer ve Antalya'da yer almakla birlikte, İstanbul'da Bakırköy'de Ataköy Marina ve Kadıköy'de Setur Amiral Fahri Korutürk Fenerbahçe ve Kalamış Marinaları bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010). Kuzey denizinden Av-

Tablo 10. Limanlara Gelen Kruvaziyer Gemi ve Yolcu Sayıları, 2003-2010

Kaynak: Denizcilik Müsteşarlığı, Deniz Ticareti İstatistikleri, Nisan 2011

	TR Gemi	TR Yolcu	İST Gemi	İST Yolcu
2003	887	581.848	199	200.079
2004	927	645.264	141	114.390
2005	1.048	757.563	202	176.768
2006	1.317	1.016.314	306	273.553
2007	1.421	1.368.400	340	422.896
2008	1.612	1.605.372	404	489.544
2009	1.328	1.484.194	313	476.541
2010	1.368	1.719.098	342	508.246

rupa iç suları ile Ren ve Tuna Nehirleri'ne gelen tekneler Karadeniz limanlarına ve İstanbul Boğazı marinalarına ulaşabilmekte, buradan da güvenli ve kısa yoldan güney sahillerine gidebilmektedirler. Mart ve Ekim ayları arasında yoğun olarak kullanılan Ataköy Marina, Atatürk Havalimanı'na sadece 8 km uzaklıkta olması ve Karadeniz'e çıkmadan önce son limanlardan biri olması nedeniyle yat sahipleri tarafından tercih edilmektedir.

3.4. Sağlık Turizmi

Sağlık turizmi, sağlık hizmeti alma amacıyla gerçekleştirilen seyahatler olarak tanımlanmaktadır. Yüksek hizmet kalitesi, teknoloji standartları ile Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri ile kıyaslandığında görece daha düşük ücretlerle sağlık hizmet sunan resmi ve özel sağlık kuruluşları sayısının artması, Türkiye'nin sağlık turizminde uluslararası rekabet edebilme potansiyelini arttırmaktadır. Bu çerçevede, sağlık turizmi gerek uluslararası alanda gerekse İstanbul Bölgesi ölçeğinde, Türkiye'nin öne çıkmaya başladığı hizmet sektörleri arasında yer almaktır. Sağlık turizmi, uluslararası hasta potansiyelinin değerlendirilip sağlık kuruluşlarının büyümesine olanak sağladığı gibi, sağlık hizmet sunumu niteliğinin arttırılması için de bir teşvik unsuru olmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010).

Türkiye'deki sağlık kuruluşlarınca sunulan tanı, tedavi ve cerrahi hizmet ücretlerinin, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri ile kıyaslandığında görece daha düşük olduğu görülmektedir. Medikal Turizm Derneği'nin verilerine göre; özellikle tüp bebek tedavisi, lasik operasyonu ve açık kalp ameliyatı ücretleri açısından önemli farklar olduğu görülmektedir. Örneğin; ABD'de tüp bebek tedavisi 15-16 bin dolar arasında değişirken Türkiye'de bu rakam yaklaşık 2 bin 600 dolardır. Lasik operasyon Avrupa'da 4 bin-8 bin avro, Türkiye'de 400- 800 avro, açık kalp ameliyatı Avrupa ülkelerinde 25 bin avro, Türkiye'de 8 bin – 10 bin dolar arasında değişmektedir. Sağlık turizminin dünyada yaklaşık 100 milyar dolara

ulaşan bir hacme sahip olduğu belirtilmektedir (Medikal Turizm Derneği, 2010).

Türkiye'de sağlık turizminin alt başlıklarından birisi olan medikal turizmin merkezi olarak adlandırılan İstanbul, gerek teknoloji, gerekse altyapı ve personel açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Tarihi ve doğal dokusu, coğrafi konumu ve kültürel varlıkları da İstanbul'u medikal turizm için cazip bir destinasyon haline getirmektedir. Türkiye'de sağlık turizmi alanında hizmet sunan hastanelerin çoğu İstanbul'da yer almaktadır.

Medikal turizm açısından bir bölge merkezi olma yolunda İstanbul'da hizmet sunan otelcilik, turizm, sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve iletişim sektörleri arasında bu alana yönelik işbirliğinin geliştirilmesi önemlidir. Bu

tür işbirliklerine örnek olarak Türk Hava Yollarının sağlık turizminin gelişmesini desteklemek amacıyla oluşturduğu Medikal Turizm Destek Paketi örnek olarak verilebilir. THY Medikal Turizm Destek Paketi içerisinde, Türkiye'deki sağlık turizmi alanında aktif çalışan sağlık kuruluşları ile imzalanan protokoller yolu ile bu sağlık kuruluşlarından hizmet almak için yurtdışından gelecek olan hastalara özel indirimler uygulanmaktadır (THY, 2010).

Veri tutma ve düzenlemede iyileştirmeler, sağlık hizmet sektörü içerisinde yer alan yabancı dil bilen personel sayısının arttırılması, medikal turizm potansiyelinin etkin kullanılmasında son derece önemlidir. 2006 yılı İstanbul Hizmet Sektörü Analiz Çalışmaları Sonuç Raporu'nda; imar planlarında kentin gelişme alanlarında yeterli hastane alanları ayrılması gerektiğinden ve bu alanların bir bölümünün yurt dışına da hizmet sunacak donanımda hastane yapacak özel sektör kuruluşları tarafından elde edilebilmesi için gerektiğinde teşvikler sağlanabilmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır (İBB, 2006).

3.5. Golf Turizmi

Türkiye'de son yıllarda başta Antalya olmak üzere çeşitli illerde uluslararası nitelikteki golf tesisleri hizmete girmektedir. Antalya'nın yanı sıra İstanbul, Ankara ve Muğla'da gerek işletme faaliyetinde gerekse yatırım kapsamında yer alan uluslararası standartlarda golf tesisleri planlanmıştır. Ülkemizde golf tesisleri çoğunlukla sahile yakın yüksek kapasiteli zengin yeme-içme, alışveriş, eğlence olanaklarının sunulduğu konaklama tesislerinin yakınındadır.

Türkiye'de Turizm Bakanlığı golf turizmine yönelik olmak üzere turizm alan ve merkezlerinde 11 adet golf alanı planlamıştır. Bu golf alanlarının bir kısmı işletme faaliyetine geçirilmiş, diğer bir kısmı ise halen yatırım aşamasındadır. İstanbul'da 2 adet Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm İşletme belgeli golf tesisi bulunmaktadır.

İSTANBUL
KALKINMA
AJANSI

S O N U Ç

Turizm faaliyetlerinin hızlı ve büyük gelişimi nedeniyle turizm sektörü geçtiğimiz yüzyılın dikkate değer bir ekonomik ve sosyal fenomenidir. Ancak son dönemde karşılaşılan küresel sorunlar nedeniyle dünyada turizm sektörü tüm bölgelerde küçülmüştür. 2009 yılında yaşanan küresel finansal kriz diğer sektörleri olduğu gibi, çoğu ülkede turizm sektörünü de etkilemiş, A(H1N1) salgınının yarattığı küresel korku, çoğu pazara seyahat konusunda çekince yaratmıştır. Bu olumsuz dönemin etkileri 2010 yılı ile birlikte aşılmaya başlamış ve dünya genelinde turizm sektöründe ortalama %6,7 oranında büyüme gerçekleşmiştir. Turizm ekonomiye önemli oranda katkı yapan bir sektör olup, 2009 gibi bunalımlı bir dönemde dahi dünya gayrısafi hasılasının %9,4'ünü üretmiştir. 2010 yılı itibarıyla sektörde istihdam edilen 250 milyon kişi toplam istihdamın %8,6'sını oluşturmakta olup, aynı dönemde turizm sektörünün ekonomiye katkısı 5.702 milyar dolara ulaşmıştır.

Türkiye'de turizm, ekonominin motor güçlerinden birini teşkil etmekte; istihdam yaratmak, döviz girişi sağlamak ve yabancı sermaye yatırımlarını çekmek konusunda, doğal alanlar, tarihi ve arkeolojik alanlar, gelişen turizm altyapısı ve kültürel yapısıyla, en önemli sektörlerden biri olarak görülmektedir. UNWTO (2011) verilerine göre Türkiye 2010 yılında 27 milyon turistle, dünyada en çok turist çeken 7. ülke ve 21 milyar dolarla, dünyada en çok turizm geliri elde eden 10. ülke konumundadır. Türkiye'nin ihracat gelirlerinin %18,3'ünü turizm gelirleri oluşturmaktadır.

2010 yılında Türkiye'yi ziyaret eden yabancı ziyaretçi sayısı 2009 yılına göre %5,7 artış göstermiştir. TÜİK (2011) verilerine göre 2010 yılında Türkiye'ye gelen

toplam ziyaretçi sayısı 33.027.943 kişidir. Bunun %86'sını (28.510.852 kişi) yabancı ziyaretçiler ve %14'ünü (4.517.091 kişi) yurt dışında ikamet eden vatandaş ziyaretçiler oluşturmaktadır. Türkiye'de Antalya'nın ardından en çok yabancı ziyaretçinin geldiği İstanbul'a 2010 yılında 6.960.980 yabancı ziyaretçi gelmiş, bu sayı Türkiye'ye gelen toplam yabancı ziyaretçi sayısının %24'ünü oluşturmuştur. 2009 yılında uluslararası en çok ziyaretçi çeken şehirler sıralamasına göre İstanbul 9. sırada yer almaktadır.

Türkiye'ye en büyük sayıda yabancı ziyaretçinin son üç yılda, Mayıs ve Eylül ayları arasında giriş yaptığı görülürken; İstanbul'a yabancı ziyaretçilerin en çok Temmuz ayında giriş yaptığı görülmekte, bunu Eylül ve Ekim ayları izlemektedir. İstanbul'da ziyaretçi sayısı Türkiye'ye kıyasla yılın bütününde daha dengeli bir dağılım göstermekle birlikte, İstanbul'un sezonun bütün bir yıla yayılmasını sağlayacak potansiyeli bulunmaktadır. Dolayısıyla, turizmde ürünün çeşitlendirilmesi turizm faaliyetlerinin tüm seneye yayılması için de önem taşımaktadır.

İstanbul'da yabancı ziyaretçilerin ortalama kalış süresi son 20 yılda düşüş göstermiştir. 1990'lı yılların başında 4 gün olan ortalama kalış süresi, 2000'li yıllara gelindiğinde 2,3 güne düşmüş ve 2010 yılında gelindiğinde de bu süre artış göstermemiştir. 2010 yılında Türkiye'de yabancı ziyaretçilerin ortalama kalış süresi 4,3 gün olarak gerçekleşmiştir. Buna göre, Türkiye genelinde ortalama kalış süresi bir önceki döneme göre artış gösterirken, İstanbul'da 2,3 gün olarak kalmıştır.

Bu diğer turizm destinasyonları ve Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında oldukça kısa bir süredir. İstanbul'un yabancı ziyaretçiler için basıp geçme noktası olduğu ve elde edilen veriler ışığında turizmin kültür turizmi çerçevesinde ve ancak belirli güzergah ve temalarda gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Turizmin varış odaklı ve çok fonksiyonlu olarak geliştirilmesi; kültür turizminin yanında, kongre turizmi, sağlık turizmi, kruvaziyer ve yatçılık turizmi, golf turizmi, inanç turizmi gibi, İstanbul'un potansiyelleri ve ihtiyaçları doğrultusunda turizmin çeşitlendirilmesi için stratejilerin oluşturulması gereklidir.

Turizm potansiyelleri birbiriyle ilişkili olduğundan, belirli ziyaretçi çekim niteliği taşıyan destinasyonlarda, diğer turizm çeşitlerinin geliştirilmesi için imkanlar artmaktadır. Golf turizmi ile yaz turizminin, kongre turizmi ile kültür ya da doğa turizminin, kruvaziyer turizm ile kültürel turizmin ilişkili olduğu, birinin geliştiği alanlarda diğer turizm çeşitlerinin gelişme potansiyelinin de olduğu görülmektedir. İstanbul Bölgesinin; turizm türlerinin birbirine entegrasyonunu sağlayarak, çeşitli turizm imkanlarını sağlık, eğitim gibi farklı sektörel kullanımlarla bir arada sunabilen alternatif turizm odaklı bir turizm kenti olma potansiyeli bulunmaktadır.

2010 yılında İstanbul genelinde toplam 373 adet turizm işletme belgeli ve 770 adet belediye işletme belgeli olmak üzere 1.143 adet konaklama tesisi bulunmakta olup, toplam yatak kapasitesi 108.340'tır. İstanbul genelinde 84.286 kişi kapasiteli toplam 400 turizm işletme belgeli yeme-içme-eğlence tesisi bulunmaktadır.

Bölüm içerisinde örneği verilen Dünya Su Forumu, NATO ve benzeri diplomatik ve uluslararası toplantılar ve Formula 1 gibi yaklaşık 40–50.000 ziyaretçinin izlediği ve İstanbul'un talip olabileceği uluslararası etkinlikler söz konusu olduğunda, İstanbul'un konaklamaya yönelik tamamlayıcı altyapısı nitelik ve nicelik açısından yetersiz kalmaktadır.

İstanbul Bölgesinde turizm altyapısının Avrupa yakasında belirli odaklarda yoğunlaştığı, iki yaka arasında büyük bir dengesizlik olduğu görülmektedir. Yatak sayısı bakımından turizm işletme belgeli tesislerin %93,0'ü Avrupa Yakası'nda yer almaktadır. Diğer yandan, belediye belgeli ve 1, 2, 3 yıldızlı konaklama tesisleri Eminönü'nde yığılırken, 4 yıldızlı tesisler Beyoğlu'nda, 5 yıldızlı tesisler ise Beşiktaş ve Bakırköy'de yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte, İstanbul'da tiyatro, sinema ve müze gibi kültürel aktivitelerin Avrupa Yakası'nda; özellikle Beyoğlu, Şişli ve Beşiktaş'ta yığıldığı görülmektedir. İstanbul Bölgesi içinde turizm altyapısının (otel, yeme-içme, eğlence mekanları, akredite hastaneler, kongre otelleri, sergi salonları vb.) ve etkinliklerin mekansal dağılımının daha dengeli hale getirilmesi ile sektörel açıdan turizmin çeşitlenmesi, bölgenin tümünün turizm destinasyonu haline gelmesi, kalış süresinin uzaması gibi sonuçlar doğurabileceği gibi İstanbul'un bölge-içi dengeli gelişimine de yardımcı olabilir.

Türkiye'de 2010 yılında turizm gelirleri, bir önceki yıla göre %2,1 oranında azala vatandaş ziyaretçilerden elde edilen gelir ise %3,1 oranında azalarak 5,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de 2010 yılında ziyaretçi başına düşen ortalama

harcama ise önceki yıla göre %5,1 oranında azalarak 630$ olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde yabancı ziyaretçi başına düşen ortalama harcama da önceki yıla göre %5,9 azalarak 546$'a düşmüştür. Ortalama harcama diğer turizm destinasyonlarına kıyasla oldukça düşük kalmaktadır. Dolayısıyla, nitelikli turist sayısının ve turizm gelirlerinin arttırılması için stratejiler geliştirilmelidir.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te belirlenmiş olan vizyon ve hedefler doğrultusunda İstanbul'un potansiyelleri ve turizm sektörünün darboğazları dikkate alınarak yerel stratejilere ihtiyaç bulunmaktadır. İstanbul'da günümüz itibariyle 1982 tarihli 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası kapsamında Turizm Bakanlığı tarafından ilan edilen toplam 21 adet turizm merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerin yer seçimi, nitelik ve nicelik açısından İstanbul'un ihtiyaç ve potansiyelleri ile ilişkisinin kurulması önem taşımaktadır. Bununla birlikte İstanbul Bölgesinde uygulanan ve uygulanması planlanan plan ve projeler; Koruma Planları ve Alan Yönetim Planı, Haliç metro köprüsü, Sultanahmet Bölgesinin yayalaştırılması, kruvaziyer liman projeleri, kentsel yenileme projeleri vb. yerel ölçekte sektörü doğrudan ilgilendiren ve etkileyen projelerdir. Sektörü etkileyebilecek bu gibi plan ve projelerde eylem ve risk planlarının geliştirilmesi ve süreçte sektör temsilcileri ile uyumun tesis edilmesi önemlidir. Bununla birlikte İstanbul'un marka turizm destinasyonu olabilmesi için yatak kapasitesinin arttırılması, hizmet niteliğinin iyileştirilmesi, kültür, sağlık, kongre, eğitim gibi endüstrilerle ilişkili turizm politikalarının geliştirilmesi ve sürdürülebilir turizm için bütüncül bir yaklaşım gereklidir.

İSTANBUL
KALKINMA
AJANSI

K A Y N A K Ç A

- Deloitte, Spor Serisi, Formula 1 Ekonomisi, http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Turkey/Local%20Assets/Documents/turkey(tr)_cb_formula1_230806.pdf (erişim tarihi: 07 Haziran 2010)
- Denizcilik Müsteşarlığı, Deniz Ticareti İstatistikleri, www.denizcilik.gov.tr (erişim tarihi: 12 Kasım 2011)
- ERTİN, G., Türkiye'de Turizm, http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2291/unite12.pdf (erişim tarihi: 10 Haziran 2010)
- Euromonitor International, Travel and Tourism 2011, http://www.euromonitor.com (erişim tarihi: 19 Kasım 2011)
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Alanı ve Çevresinde; Hizmet Sektörünün Gelişim Sürecinin Mekansal Boyutu ile Birlikte İncelenmesi ve Araştırılması, Bu Sektörün Geleceğe Dönük Gelişme Eğilim ve Potansiyellerinin Belirlenmesi, Planlamaya Dönük Gelişme Stratejileri ve Modellerinin tanımlanması Konularına Yönelik Analitik Etüdler İşi, İstanbul, Ocak 2008
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Hizmet Sektörü Analiz Çalışmaları Sonuç Raporu, 2008
- İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Turizm İstatistikleri, 2010, http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr (erişim tarihi: 10 Eylül 2011)
- İstanbul Metropoliten Planlama Merkezi, Çevre Düzeni Planı Araştırma ve Sentez Raporları, 2004
- İstanbul Valiliği, Sayılarla İstanbul, 2010

K A Y N A K Ç A

- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Eylem Planı 2007-2013, Ankara, 2007
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Müze ve Ören Yeri İstatistikleri, 2011, http://www.kultur.gov.tr (erişim tarihi: 10 Eylül 2011)
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri, http://www.kultur.gov.tr (erişim tarihi: 15 Aralık 2011)
- Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı, www.icec.org (erişim tarihi: 11 Mayıs 2010)
- Medikal Turizm Derneği, http://medikalturizmdernegi.com (erişim tarihi: 17 Haziran 2010)
- Merkez Bankası verileri, www.tcmb.gov.tr (erişim tarihi: 12 Haziran 2010)
- OECD, Tourism Trends and Policies 2010, www.oecd.org (erişim tarihi: 05 Eylül 2011)
- Offi ce du Tourisme et des Congrès de Paris, Tourism in Paris/2008, 2009 Edition
- TÜRSAB Ar-Ge Departmanı, Turizmi Çeşitlendirmek, 2003
- Türk Hava Yolları, http://www.turkishairlines.com/ (erişim tarihi: 15 Haziran 2010)
- TÜİK, Turizm İstatistikleri 2010, Temmuz 2011, Ankara, www.tuik.gov.tr (erişim tarihi: 07 Eylül 2011)
- UK National Statistics, http://www.statistics.gov.uk (erişim tarihi: 05 Nisan 2010)

K A Y N A K Ç A

- UNWTO, Tourism Highlights 2011 Edition, 2011, http://unwto.org/en
  (erişim tarihi: 06 Eylül 2011)
- UNWTO, Tourism Highlights 2009 Edition, http://unwto.org/
  (erişim tarihi: 04 Haziran 2010)
- UNWTO, World Tourism Barometer, http://unwto.org/
  (erişim tarihi: 30 Nisan 2010)
- World Tavel & Tourism Council, Travel & Tourism Economic Impact 2010,
  www.wttc.org
  (erişim tarihi: 15 Kasım 2011)
- World Tavel & Tourism Council, Travel & Tourism Economic Impact 2011,
  www.wttc.org
  (erişim tarihi: 15 Kasım 2011)
- World Tavel & Tourism Council Veritabanı,
  www.wttc.org
  (erişim tarihi: 15 Kasım 2011)

KİTAP TASARIMI

TAXI Creative Solutions Reklam Ajansı - www.taxics.com

BASKI

xxxx Matbaacılık - www.xxxx.com.tr

Bu yayının tüm hakları saklıdır; tamamı ya da bir bölümü yayımcının yazılı izni olmaksızın, aynen ya da işlenerek yeniden basılamaz, fotokopi dahil elektronik veya mekanik herhangi bir yolla çoğaltılamaz, kaydedilemez, yayılamaz, herhangi bir ortamda yayınlanamaz, iletilemez veya diğer kullanımlara konu edilemez.

Copyright © İstanbul Kalkınma Ajansı

Temmuz, 2012